

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 6/2016

ISSN 1731-030X

W numerze:

Marcin Walasik

Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu
służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych
– część 2

Karol Kosiński

Rola samorządu zawodowego komorników
sądowych w demokratycznym państwie prawnym

CURRENTA

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Czasopismo naukowe komorników sądowych
Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. nadzw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego
Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Dr Grzegorz Sikorski

RADA NAUKOWA

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski
Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius
Prof. zw. dr hab. Andrzej Jakubecki
Dr Tomasz Banach
Dr Anna Barańska
Dr Zenon Knypl
Dr Michał Krakowiak
Dr Rafał Łyszczek
Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero
Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska
Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ
Dr hab. Izabella Gil
Dr hab. Andrzej Jarocho

PPE znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW z wynikiem 6 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 730 egz.
Sopot 2016

© Copyright by
Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.
al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot
e-mail redakcji: ppe@currenda.pl
tel. Sekretarza redakcji: 602 720 142
e-mail: Sekretarza redakcji: grzegorz.sikorski@currenda.pl
tel.: 58 550 38 75, faks: 58 712 90 65
www.sklep.currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 5 **Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych – część 2**
Enforcement of the Obligation to Vacate Premises Fulfilling Housing Needs – Part 2
dr hab. Marcin Walasik, Zakład Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- 31 **Termin do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego na podstawie przepisu art. 745 § 1 k.p.c.**
Time-Limit for Filing a Request for the Award of Costs of Proceedings to Secure a Claim under Article 745 § 1 of the Civil Procedure Code
Agnieszka Jurzec-Jasiecka, doktorantka w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego
- 59 **Rola samorządu zawodowego komorników sądowych w demokratycznym państwie prawnym**
Role of the Judicial Officers' Professional Association in the Democratic State
Karol Kosiński, doktorant w Katedrze Prawa Administracyjnego WPiA Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

PRZEGLĄD PUBLIKACJI Z ZAKRESU EGZEKUCJI SĄDOWEJ

- 87 **Recenzja monografii, *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod redakcją nauk. A. Marciniaka, Currenda 2016**
Review of Monograph, *Professional Ethics of Judicial Officer*, Academic Editing by A. Marciniak, Currenda 2016
prof. nadzw. dr hab. Andrzej Torbus, Katedra Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Śląskiego

**STRESZCZENIE Egzekucja obowiązku opróżnienia
lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb
mieszkaniowych – część 2**

Artykuł w nawiązaniu do pierwszej części rozwija omówienie problematyki egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych (art. 1046 k.p.c.). W drugiej części poruszono w nim zagadnienia związane z określaniem podmiotowego zakresu egzekucji opróżnienia lokalu oraz środkami obrony osób, które zostały objęte egzekucją, a nie są wymienione jako dłużnicy w tytule wykonawczym. Na zakończenie zostały zreferowane problemy związane z ustalaniem opłat za prowadzenie egzekucji, które są pobierane przez komornika.

**SUMMARY Enforcement of the Obligation to Vacate
Premises Fulfilling Housing Needs – Part 2**

Further to its first part, the paper continues discussing the problem of enforcing the obligation to vacate premises fulfilling housing needs (Article 1046 of the Code of Civil Procedure). The second part of the paper focuses on the issues connected with the specification of the subjective scope of enforcement of the obligation to vacate premises and the measures protecting persons subject to the enforcement procedure, not enumerated as debtors in the enforcement title. In conclusion, the author presents the problems related to the determination of fees for the enforcement procedure, collected by the judicial officer.

Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych – część 2

1. Podmiotowy zakres egzekucji

W myśl art. 791 § 1 i 2 k.p.c. tytuł wykonawczy zobowiązujący m.in. do opróżnienia pomieszczenia upoważnia do prowadzenia egzekucji zarówno przeciwko każdemu, kto uzyskał władanie nad tym pomieszczeniem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny, jak i przeciwko domownikom, krewnym i innym osobom reprezentującym prawa dłużnika. Przepisy te mogą być stosowane także w przypadku, gdy egzekucji podlega obowiązek opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych, ponieważ w tej mierze nie przewidziano w nich żadnego ograniczenia¹. Inaczej kwestia ta

¹ W pewnym stopniu przeciwne i niezupełnie jasne stanowisko zajmuje w tej mierze: M. Mazurek, „Wydanie nieruchomości” jako obowiązek, którego może dotyczyć oświadczenie o poddaniu się egzekucji (art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c.), oraz granice podmiotowe egzekucji dopuszczalnej w związku ze złożeniem takiego oświadczenia, PS 2015, nr 3, s. 129–130; nie w pełni klarownie z podaniem kilku różnych wariantów także: D. Przyczyna, Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością w świetle obowiązujących przepisów, PPE 2014, nr 11–12, s. 16, 18 i 19.

przedstawiała się pod rządem (obecnie uchylonego²) art. 1046 § 2 i 3 k.p.c., który stanowił, że prowadząc egzekucję na podstawie tytułu nakazującego dłużnikowi opróżnienie lokalu lub pomieszczenia, komornik miał obowiązek usunąć z niego także osoby zajmujące lokal wraz z dłużnikiem, przy czym reguły tej, podobnie jak rozwiązania przyjętego (w ówczesnym brzmieniu³) art. 791 § 1 k.p.c., nie stosowało się do opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika.

Przepis art. 791 § 1 i 2 k.p.c. ustanawia możliwość prowadzenia egzekucji przeciwko osobom, które nie zostały wymienione w tytule wykonawczym. Regulacja ta w zestawieniu z treścią tytułu wykonawczego poszerza wobec tego dopuszczalny zakres egzekucji pod względem podmiotowym. Nie oznacza to jednak, że w każdej sprawie należy podejmować czynności egzekucyjne wobec osób, o których jest mowa w art. 791 § 1 i 2 k.p.c. Tytuł wykonawczy o rozszerzonym z mocy prawa podmiotowym zakresie wykonalności stanowi bowiem jedynie potencjalną podstawę do skierowania egzekucji przeciwko osobom, które nie zostały wymienione w jego treści. Rozwiązanie to nie zmienia natomiast reguły ogólnej, zgodnie z którą egzekucja – poza wypadkami, gdy do jej wszczęcia dochodzi z urzędu – może być prowadzona wyłącznie w granicach wniosku wierzyciela, który jest obowiązany oznaczyć świadczenie podlegające spełnieniu oraz sposób egzekucji (art. 797 § 1 k.p.c.). Należy przyjąć, że obejmuje to także konieczność określenia, wobec kogo obowiązek spełnienia świadczenia ma być egzekwowany. Wynika stąd, że prowadząc egzekucję obowiązku opróżnienia lokalu, komornik może podjąć czynności egzekucyjne przeciwko osobom, które nie są wymienione w tytule wykonawczym, jedynie wówczas, gdy z takim żądaniem wystąpi wierzyciel⁴. Tego rodzaju żądanie wierzyciel

² Por. art. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 224, poz. 1342).

³ Zob. art. 1 pkt 121 Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 174, poz. 1804).

⁴ I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego i A. Marciniaka, Warszawa 2012, s. 1471; podobnie można rozumieć stanowisko P. Telengi [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2015, s. 1095.

może zgłosić we wniosku o wszczęcie egzekucji, jeżeli wie, że lokal jest zajmowany także przez inne osoby aniżeli dłużnik wymieniony w tytule wykonawczym, i zamierza osoby te objąć egzekucją. Żądanie to może również zostać postawione na późniejszym etapie postępowania egzekucyjnego, co zazwyczaj nastąpi, gdy dopiero na skutek ustaleń dokonanych przez komornika okaże się, że lokalem oprócz dłużnika władają także inne osoby.

Komornik przed przystąpieniem do prowadzenia egzekucji opróżnienia lokalu przeciwko innym osobom niż dłużnik powinien zbadać żądanie zgłoszone w tej mierze przez wierzyciela. Badanie to służy weryfikacji, czy istnieją określone przez ustawę podstawy do wszczęcia egzekucji względem osób, które nie zostały wymienione w tytule wykonawczym. Komornik musi wobec tego stwierdzić, czy osoba mająca być objęta egzekucją nabyła władztwo nad lokalem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł wykonawczy (art. 791 § 1 k.p.c.), bądź zalicza się do kręgu domowników, krewnych lub innych osób reprezentujących prawa dłużnika (art. 791 § 2 k.p.c.). W tym celu komornik może wysłuchać samego dłużnika (§ 6 ust. 1 i 2 r.tr.op.lok.), jak też zasięgać informacji u innych podmiotów, nie wyłączając osób, przeciwko którym ma zostać skierowana egzekucja (art. 761 § 1 k.p.c.). Poczynione w tym zakresie ustalenia podlegają kontroli ze strony sądu w razie wniesienia skargi na czynności podjęte na ich podstawie przez komornika⁵. Niemniej jednak przy dokonywaniu tych ustaleń komornik powinien zachować odpowiednią przezorność ze względu na to, że instytucja rozszerzonej wykonalności tytułu stwarza ryzyko wykorzystania jej w sposób niezgodny z prawem albo w celu jego obejścia.

Ponadto komornik ma obowiązek upewnić się, czy egzekucja jest prowadzona w oparciu o tytuł wykonawczy, który upoważnia do podjęcia czynności egzekucyjnych przeciwko innym osobom aniżeli dłużnik. Ograniczenia w tym zakresie mogą wynikać przede wszystkim z treści samego tytułu. Czasem natura prawna niektórych tytułów wykonawczych sprawia, że na ich podstawie dopuszczalność prowadzenia egzekucji istnieje

⁵ Por. pkt 2.1.

jedynie w stosunku do dłużnika. W orzecznictwie przyjęto, że zawężony w ten sposób pod względem podmiotowym zakres powinna mieć egzekucja polegająca na wprowadzeniu syndyka w posiadanie majątku upadłego, do której tytułem jest postanowienie o ogłoszeniu upadłości albo powołaniu syndyka (art. 174 ust. 1 pr.up.)⁶.

Wątpliwości na tym tle mogą powstać w odniesieniu do tytułów wykonawczych opierających się na wyrokach nakazujących opróżnienie lokalu. W myśl bowiem art. 15 ust. 1 u.o.p.l.: jeżeli w sprawie o opróżnienie lokalu okaże się, że w razie uwzględnienia powództwa obowiązane do opróżnienia lokalu mogą być jeszcze inne osoby, które nie występują w sprawie w charakterze pozwanych, sąd powinien wezwać stronę powodową, aby w wyznaczonym terminie oznaczyła te osoby w taki sposób, by ich wezwanie było możliwe, a w razie potrzeby – aby wystąpiła z wnioskiem o ustanowienie kuratora, po czym wezwać te osoby do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanych. Przepis ten może świadczyć, że intencją prawodawcy jest, by w sprawach o opróżnienie lokalu na etapie postępowania rozpoznawczego został ustalony krąg osób, które mogą być obowiązane do opuszczenia lokalu, co przede wszystkim umożliwia wydanie co do tych osób rozstrzygnięcia w przedmiocie uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego (art. 14 ust. 1 u.o.p.l.). Rozwiązanie to nie jest wobec tego w pełni uzgodnione z art. 791 k.p.c., zwłaszcza w części, w jakiej przepis ten upoważnia do prowadzenia egzekucji opróżnienia lokalu także przeciwko domownikom i krewnym dłużnika (§ 2)⁷. Należy jednak przyjąć, że art. 15

⁶ Por. uchwała SN z dnia 22.05.2009 r., III CZP 24/09, OSNC 2010/I/14.

⁷ Stąd w piśmiennictwie postawiono tezę, że art. 791 k.p.c. jest niezgodny z art. 15 u.o.p.l., który odpowiada standardom prawa do sądu określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji; por. Z. Knypl [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod kier. Z. Szczurka, Sopot 2013, s. 1060–1061. Z kolei zdaniem M. Romańskiej, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 655, ze względu na art. 15 ust. 1 u.o.p.l. w sprawach, do których znajdują zastosowanie przepisy tej ustawy, czynności egzekucyjne są dopuszczalne tylko w stosunku do osób wymienionych w tytule egzekucyjnym, jako obowiązanych do opuszczenia i opróżnienia lokalu; podobnie: D. Przyczyna, *Zmiana regulacji prawnej skutków prawomocnego postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości* [w:] *Aktualne problemy sądowego postępowania egzekucyjnego*, pod red. M. Romańskiej i K. Koziary, Kraków 2014, s. 119.

ust. 1 u.o.p.l., będący do pewnego stopnia przepisem szczególnym, nie wyłącza zastosowania reguł ogólnych wyrażonych w art. 791 § 1 i 2 k.p.c. Funkcja art. 15 ust. 1 u.o.p.l. w obecnym stanie prawnym nie ulega bowiem żadnej zmianie, w związku z czym powinien być on nadal przestrzegany w postępowaniu przed sądem, z kolei art. 791 § 1 i 2 k.p.c. w zestawieniu z tym przepisem ma na celu zapewnienie ochrony wierzycielowi przed próbami udaremnienia egzekucji przez dłużnika, zwłaszcza w drodze działań podjętych po powstaniu tytułu egzekucyjnego, bez względu na rodzaj tego tytułu.

Tego typu wątpliwości nie mogą natomiast powstać w przypadku tytułu wykonawczego w postaci postanowienia o przysądzeniu własności, ponieważ w art. 999 § 1 zd. 3 k.p.c. przewidziano wprost, że w egzekucji na podstawie takiego tytułu art. 791 k.p.c. znajduje odpowiednie zastosowanie. Z kolei zawarte w art. 791 § 1 k.p.c. sformułowanie, że na jego mocy egzekucja może być prowadzona także przeciwko każdemu, kto uzyskał władanie nad nieruchomością lub pomieszczeniem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny, nie oznacza, że rozszerzenie w tym przepisie wykonalności odnosi się jedynie do tytułów egzekucyjnych kreowanych w ramach jakiegoś postępowania⁸. Nic bowiem nie wskazuje, aby taki był zamiar prawodawcy, z kolei w przypadku tytułów egzekucyjnych innego typu należy jedynie uznać, że na ich podstawie egzekucja może być prowadzona przeciwko każdemu, kto po ich powstaniu uzyskał władanie nad lokalem.

Przystępując do egzekucji opróżnienia lokalu przeciwko osobie niewymienionej w tytule wykonawczym, komornik ma obowiązek doręczyć tej osobie zawiadomienie o wszczęciu egzekucji z podaniem treści tytułu wykonawczego i wymienieniem sposobu egzekucji, a także sporządzony w tym celu odpis tytułu wykonawczego (art. 805 § 1 k.p.c.). W zawiadomieniu tym komornik powinien również przedstawić okoliczności, na podstawie

⁸ Odmienne: D. Popłonyk, T. Zawislak, *Uwagi do projektu ustawy zmieniającej KPC i inne ustawy przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego w zakresie postępowania egzekucyjnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, pod red. K. Markiewicza, Warszawa 2011, s. 197.

których przyjął, że egzekucja może być prowadzona przeciwko osobie, która w świetle treści tytułu wykonawczego nie jest dłużnikiem. Na czynność komornika w postaci tego zawiadomienia przysługuje skarga (art. 767 § 1 k.p.c.). Osoba niewymieniona w tytule wykonawczym w wyniku skierowania przeciwko niej egzekucji uzyskuje w toku postępowania status (biernej) strony procesowej⁹, która ma takie same prawa i obowiązki jak dłużnik. W art. 791 § 3 i 5 k.p.c. osoba, która znajduje się w takiej sytuacji, jest nawet wprost nazywana dłużnikiem.

Po doręczeniu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji komornik winien wysłuchać – tak jak wysłuchuje dłużnika – osobę, przeciwko której wszczął egzekucję, w szczególności ustalić, jakie czynności będą niezbędne do wprowadzenia wierzyciela w posiadanie lokalu (§ 6 ust. 1 i 2 r.tr.op.lok.). W ramach tego wysłuchania komornik ma również za zadanie stwierdzić, czy osoba ta faktycznie wykorzystuje lokal do zaspokajania swoich potrzeb mieszkaniowych. W razie pozytywnego rozstrzygnięcia tej kwestii komornik powinien przy wykonywaniu opróżnienia lokalu zastosować w odniesieniu do tej osoby sposób postępowania przewidziany dla lokali służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych (art. 1046 § 4, 5 i 5¹ k.p.c.), choćby nawet tego rodzaju potrzeb nie zaspokajał w tym lokalu dłużnik, który jest wymieniony w tytule wykonawczym, albo też inne osoby, przeciw którym kieruje się egzekucja.

Po dokonaniu tych ustaleń komornik doręcza osobie objętej egzekucją wezwanie do dobrowolnego wykonania obowiązku opróżnienia lokalu

⁹ Takie stanowisko przeważa w piśmiennictwie; Z. Woźniak [w:] *Wybrane zagadnienia egzekucji sądowej*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2008, s. 386; I. Kunicki, *Zmiany w regulacji prawnej skutków przysądzenia własności nieruchomości wprowadzone ustawą z 16 września 2011 r.*, PPC 2012, nr 1, s. 76–77; I. Kunicki [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1471; A. Stangret-Smoczyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 279; A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego i A. Marciniaka, Warszawa 2012, s. 798; D. Przyczyna, *Ochrona...*, *op. cit.*, s. 18; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2014, s. 1408; P. Telenga [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1095. Krytycznie: Z. Knypl, *Eksmisja a prawa człowieka*, Sopot 2015, s. 95; jak się zdaje, D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. H. Doleckiego i T. Wiśniewskiego, t. 4, Warszawa 2014, s. 239; M. Mazurek, *op. cit.*, s. 124.

w wyznaczonym stosownie do okoliczności terminie (art. 1046 § 1 k.p.c.), a po jego bezskutecznym upływie przystępuje do egzekucji. W takiej sytuacji tytuł wykonawczy nie może stwierdzać prawa do lokalu socjalnego lub zamiennego na rzecz osoby, przeciwko której prowadzona jest egzekucja, skoro osoba ta nie jest w ogóle wymieniona w treści tytułu. W toku postępowania komornik powinien wobec tego usunąć tę osobę do innego lokalu lub pomieszczenia, do którego przysługuje jej tytuł prawny i w którym może ona zamieszkać. W razie braku takiej możliwości komornik ma obowiązek wstrzymać się z dokonaniem czynności do czasu wskazania przez gminę, wierzyciela, dłużnika, osobę objętą egzekucją albo osobę trzecią tymczasowego pomieszczenia na zasadach określonych w art. 1046 § 4 i 5 k.p.c., chyba że prawo do tego pomieszczenia nie przysługuje temu, kto ma opuścić lokal¹⁰. Wtedy to komornik usunie tę osobę z lokalu do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe wskazanej przez gminę (art. 1046 § 5¹ k.p.c.).

2. Obrona przed egzekucją osób niewymienionych w tytule wykonawczym

2.1. Obrona osób trzecich

Egzekucja opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych może zostać skierowana przeciwko osobom niewymienionym w tytule wykonawczym, które nie należą do kręgu podmiotów określonych w art. 791 § 1 i 2 k.p.c. Sytuacja taka będzie miała miejsce, jeżeli komornik wadliwie ustali, że osoba objęta egzekucją uzyskała władanie nad tym lokalem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny (po powstaniu tytułu egzekucyjnego w przypadku

¹⁰ Może to jednak wystąpić tylko w sytuacjach określonych w art. 25d pkt 2 i 3 u.o.p.l., ponieważ w pozostałych przypadkach okoliczności decydujące o braku prawa do tymczasowego pomieszczenia muszą wynikać z tytułu wykonawczego, a osoba, przeciwko której zostaje skierowana egzekucja na podstawie art. 791 § 1 i 2 k.p.c., nie jest wymieniona w tytule.

tytułów kreowanych poza jakimkolwiek postępowaniem), lub że zalicza się do grona domowników, krewnych lub innych osób reprezentujących prawa dłużnika. W takim wypadku osoba ta ma w postępowaniu egzekucyjnym status osoby trzeciej, która nie jest i nie może stać się w nim stroną bierną wobec nieistnienia okoliczności określonych w art. 791 § 1 lub 2 k.p.c.

Prowadzenie egzekucji z naruszeniem art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. stanowi uchybienie przepisom postępowania regulującym postępowanie egzekucyjne. W związku z tym czynności podejmowane w ramach tego postępowania przez komornika wobec osoby trzeciej mogą być przez nią kwestionowane w drodze skargi (art. 767 § 1 k.p.c.). Do grupy takich czynności należą przykładowo: zawiadomienie o wszczęciu egzekucji, wezwanie do dobrowolnego wykonania obowiązku czy wyznaczenie terminu przeprowadzenia czynności niezbędnych do wprowadzenia wierzyciela w posiadanie lokalu. Poza tym osoba trzecia na każdym etapie sprawy może złożyć wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego, powołując się na to, że egzekucja jest skierowana przeciwko niej, mimo że się temu sprzeciwia, i według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem, a brak jest przesłanek do podejmowania wobec niej czynności na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. Podstawę do umorzenia postępowania egzekucyjnego w takiej sytuacji stanowi art. 824 pkt 3 k.p.c.¹¹ Na odmowę umorzenia postępowania egzekucyjnego, w tym zaniechanie rozpoznania wniosku o jego umorzenie, przysługuje skarga na czynności komornika (art. 767 § 1 k.p.c.). W postępowaniu wywołanym skargą sąd – w oparciu o środki dowodowe będące w jego dyspozycji – powinien zweryfikować ustalenia komornika co do wystąpienia okoliczności określonych w art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. Należy uznać, że ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na wierzycielu, który twierdzi, że istnieją podstawy do prowadzenia egzekucji przeciwko osobie, która nie jest wymieniona w tytule wykonawczym.

¹¹ Por. I. Kunicki, *Zmiany...*, *op. cit.*, s. 75–76.

2.2. Obrona osób mających prawo skuteczne wobec wierzyciela

Osobom niewymienionym w tytule wykonawczym jako dłużnik, przeciw którym jest prowadzona egzekucja na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c., może służyć własne prawo skuteczne wobec wierzyciela. Katalog tego rodzaju praw oraz sytuacji, w których prawa te będą skuteczne względem wierzyciela, jest szeroki. W przypadku lokali, które są wykorzystywane do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, takimi prawami mogą być zarówno uprawnienia o charakterze rzeczowym, skuteczne *erga omnes*, jak i inne prawa uzyskujące w określonych okolicznościach skuteczność także względem innych osób aniżeli strony zobowiązaniowego stosunku prawnego. Do pierwszej grupy należą m.in. własność (art. 140 k.c.), udział we współwłasności (art. 206 k.c.) i użytkowanie wieczyste (art. 233 k.c.), a także ograniczone prawa rzeczowe (w zw. z art. 251 k.c.), w tym użytkowanie (art. 252 i art. 266 k.c.), służebność mieszkania (art. 301 i art. 302 k.c.) i spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (art. 17² ust. 1 zd. 2 u.s.m.), jak również spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu (ze względu na zawarte w art. 9 ust. 6 u.s.m. odesłanie do odpowiedniego stosowania w tej mierze przepisów o ochronie własności) oraz dożywocie (ze względu na zawarte w art. 910 § 1 zd. 2 odesłanie do odpowiedniego w tej mierze stosowania przepisów o ograniczonych prawach rzeczowych). Skuteczność niektórych z tych praw może jednak ustać, jeśli nie zostały one ujawnione w księdze wieczystej, a nabywca własności lub innego prawa korzysta z rękoi wiary publicznej ksiąg wieczystych¹². W drugiej grupie można zaś wymienić najem oraz dzierżawę (w zw. z art. 678 i art. 694 k.c. oraz art. 1002 k.p.c.), użyczenie (art. 710 k.c.), umowę o uregulowanie sposobu korzystania z rzeczy wspólnej (tzw. podział *quoad usum*) i prawa z umowy timeshare¹³,

¹² Por. art. 5 Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.; dalej: u.k.w.h.).

¹³ Por. art. 2 ust. 1 Ustawy z dnia 16 września 2011 r. o timeshare (Dz.U. Nr 230, poz. 1370).

w szczególności jeśli prawa wynikające z tych stosunków zostały ujawnione w księdze wieczystej (por. art. 16 ust. 2 pkt 1, 3 i 6 u.k.w.h.), w wyniku czego uzyskują skuteczność względem praw nabytych przez czynność prawną po ich ujawnieniu (art. 17 u.k.w.h.). Szczególny i samodzielny pod tym względem charakter mają z kolei uprawnienia do korzystania z „mieszkania”, czasowo przysługujące współwłaścicielowi, który wskutek zniesienia współwłasności nie otrzymał gospodarstwa rolnego lub jego części, lecz do chwili tego zniesienia mieszkał w tym gospodarstwie (art. 218 § 1 i 2 k.c.), małżonkowi i innym osobom bliskim spadkodawcy, które mieszały z nim do dnia jego śmierci (art. 923 § 1 k.c.), małżonkowi, jeżeli prawo do mieszkania przysługuje drugiemu małżonkowi (art. 28¹ k.r.o.), a także osobom bliskim upadłego, które w dacie ogłoszenia upadłości zamieszkiwały w mieszkaniu znajdującym się w lokalu lub w budynku wchodzącym do masy upadłości w zakresie określonym przez sędziego komisarza (art. 75 ust. 2 pr.up.).

Osoba, której przysługuje prawo skuteczne wobec wierzyciela, w celu obrony przed skierowaną przeciw niej egzekucją powinna podnieść w toku postępowania egzekucyjnego – na piśmie bądź ustnie do protokołu (art. 760 § 1 k.p.c.) – zarzut (twierdzenie¹⁴) co do istnienia takiego prawa. Zarzut ten podlega badaniu przez komornika, jednak wyłącznie pod kątem zweryfikowania, czy w świetle przytoczonych w tej mierze twierdzeń osobie objętej egzekucją może przysługiwać prawo skuteczne wobec wierzyciela. W razie poczynienia co do tego negatywnych ustaleń¹⁵ komornik powinien kontynuować egzekucję. Natomiast w przeciwnym wypadku art. 791 § 3 k.p.c. wymaga, by komornik wstrzymał się względem osoby objętej egzekucją z dalszymi czynnościami, pouczając przy tym, że w terminie tygodnia może wytoczyć powództwo o pozbawienie w stosunku do niej tytułu wykonawczego wykonalności. Przed tymi działaniami komornik może postarać się

¹⁴ Z brzmienia art. 791 § 3 k.p.c. wynika, że określona w tym przepisie obrona przysługuje dłużnikowi, który „twierdzi”.

¹⁵ Przykładowo według tych twierdzeń osobie objętej egzekucją przysługiwałoby prawo, które jest skuteczne wobec innego podmiotu niż wierzyciel.

uzyskać stanowisko wierzyciela co do twierdzeń osoby objętej egzekucją, które poszerzy materiał potrzebny do podjęcia właściwej decyzji. Na decyzję tę, bez względu na jej treść, przysługuje skarga na czynności komornika (art. 767 § 1 k.p.c.), przy czym wierzyciel będzie miał interes we wniesieniu tej skargi w razie wstrzymania egzekucji, a osoba objęta egzekucją – w przypadku kontynuowania czynności przez komornika.

Merytoryczną obronę przed egzekucją osobie, której służy prawo skuteczne wobec wierzyciela, zapewnia natomiast powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (art. 791 § 3 k.p.c.). W myśl art. 791 § 3 k.p.c. powództwo to należy wytoczyć w terminie tygodnia, który rozpoczyna bieg od dnia otrzymania przez osobę objętą egzekucją pouczenia komornika o istnieniu możliwości podjęcia obrony w ten sposób. Jest to termin prawa materialnego o charakterze prekluzyjnym¹⁶, w związku z czym nie można ubiegać się o jego przywrócenie, a spóźnione powództwo podlega oddaleniu jako bezzasadne. Zarówno jednak upływ tego terminu, jak i oddalenie powództwa z powodu jego upływu nie wyłączają ewentualnej odpowiedzialności wierzyciela za przeprowadzenie egzekucji w stosunku do osoby, która nie była obowiązana do opuszczenia lokalu ze względu na skuteczność przysługującego jej prawa.

Powództwo przewidziane w art. 791 § 3 k.p.c. jest typem powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, uregulowanego w art. 840 k.p.c. Wobec tego należy je wytoczyć przed sąd rzeczowo właściwy, w którego okręgu prowadzona jest egzekucja (art. 843 § 1 k.p.c.). W pozwie powód ma również obowiązek przytoczyć wszystkie zarzuty, które w tym czasie mógł zgłosić, pod rygorem utraty prawa korzystania z nich w dalszym postępowaniu (art. 843 § 2 k.p.c.). Różnica między zwyczajnym powództwem opozycyjnym polega na tym, że w tym wypadku legitymacja

¹⁶ Takie jest zgodne stanowisko piśmiennictwa; zob. H. Pietrkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Erecińskiego, t. 4, Warszawa 2012, s. 159; M. Marciniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 798; D. Zawistowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 239; P. Telenga [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1095; M. Sieńko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2013, s. 1348; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1408.

powoda nie opiera się na treści tytułu wykonawczego, ponieważ nie został on w nim wymieniony, lecz ma swe źródło w fakcie podjęcia wobec powoda czynności egzekucyjnych na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c., który rozszerza pod względem podmiotowym wykonalność tego tytułu¹⁷. Powództwo to ma także szczególną podstawę, ponieważ opiera się na twierdzeniu (zarzucie), że powodowi służy skuteczne wobec wierzyciela prawo do władania rzeczą. W ten sposób powód w istocie kwestionuje istnienie po jego stronie obowiązku opróżnienia lokalu na rzecz wierzyciela. Jest to podstawa podobna do tej, która została określona w art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c., z tym że zaprzeczeniem nie jest tu objęty obowiązek powoda stwierdzony w tytule egzekucyjnym, lecz wynikający bezpośrednio z ustawy (art. 791 § 1 lub 2 k.p.c.). Zarzut ten może być przy tym swobodnie podnoszony także w sytuacji, gdy podstawę egzekucji stanowi tytuł egzekucyjny będący orzeczeniem sądu. Osoba objęta egzekucją nie mogła bowiem brać udziału w postępowaniu, w którym powstał ten tytuł, skoro nie jest uwzględniona w jego treści, w związku z czym weryfikowaniu podstaw wykonywanego obowiązku nie stoi na przeszkodzie powaga rzeczy osądzonej ani zawisłość sporu. Należy natomiast przyjąć, że takie same są w tym wypadku skutki uwzględnienia powództwa opozycyjnego. Osoba objęta egzekucją uzyskuje bowiem wówczas podstawę do domagania się umorzenia postępowania egzekucyjnego (art. 825 pkt 2 k.p.c.).

Wstrzymanie czynności przez komornika z uwagi na zarzut istnienia prawa skutecznego wobec wierzyciela ma charakter tymczasowy i co do zasady nie może trwać dłużej niż miesiąc (art. 791 § 5 k.p.c.). W tym okresie osoba objęta egzekucją powinna – w ramach procesu o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności – uzyskać zabezpieczenie, polegające na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego (art. 755 pkt 3 k.p.c.). W przypadku nieudzielenia tego zabezpieczenia komornik jest

¹⁷ W podobny sposób określa się legitymację powoda do wytoczenia powództwa opozycyjnego w razie podjęcia przez komornika zawieszonego postępowania egzekucyjnego z udziałem spadkobierców dłużnika (art. 819 § 1 k.p.c.), do czego nie jest wymagane opatrzenie tytułu wykonawczego klauzulą wykonalności przeciwko tym spadkobiercom.

obowiązany podjąć wobec tej osoby dalsze czynności egzekucyjne niezbędne do opróżnienia lokalu. Tak samo komornik powinien również postąpić w razie upadku zabezpieczenia.

2.3. Obrona osób objętych ochroną praw lokatorów

W myśl art. 791 § 3 k.p.c. możliwość prowadzenia egzekucji przeciwko każdemu, kto uzyskał władanie nad rzeczą po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny, jak również przeciwko domownikom, krewnym i innym osobom reprezentującym prawa dłużnika nie wyłącza praw określonych przepisami o ochronie lokatorów. Treść tego przepisu jest źródłem wielu wątpliwości interpretacyjnych. Nie jest w szczególności jasne, do których konkretnie praw określonych przepisami o ochronie praw lokatorów odnosi się ta regulacja. Należy zauważyć, że w zasadzie jedynym prawem, które może przysługiwać osobie obowiązanej do opróżnienia lokalu na podstawie przepisów o ochronie praw lokatorów, jest uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego z zasobu właściwej gminy (art. 14 ust. 1 u.o.p.l.). Rozstrzygnięcie w przedmiocie istnienia tego uprawnienia jest jednak podejmowane przez sąd w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu, z czym w razie pozytywnego przesądzenia tej kwestii łączy się obligatoryjne nakazanie wstrzymania wykonania opróżnienia lokalu do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego (art. 14 ust. 6 u.o.p.l.). Rozwiązanie to było zsynchronizowane z (obecnie uchylonym¹⁸) art. 1046 § 3 k.p.c., który wyłączał możliwość usuwania z lokalu wraz z dłużnikiem osób nieobjętych tytułem wykonawczym w sytuacji, gdy opróżnieniu podlegał lokal służący zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych. Na gruncie tych unormowań podstawa do prowadzenia egzekucji opróżnienia lokalu przeciwko osobie, której przysługiwało uprawnienie do

¹⁸ Por. art. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 224, poz. 1342).

otrzymania lokalu socjalnego, wbrew jej woli mogła wobec tego powstać wyłącznie w postępowaniu sądowym, w którym z kolei sąd miał obowiązek orzekania co do istnienia tego uprawnienia.

Sytuacja ta pod tym względem uległa zmianie w obecnym stanie prawnym. Osoby, którym przysługuje uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego, mogą bowiem wbrew swej woli zostać objęte egzekucją prowadzoną przeciwko nim bez tytułu wykonawczego na podstawie regulacji ustanowionej w art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. W ten sposób egzekucja w stosunku do tych osób jest uruchamiana z pominięciem etapu uzyskania tytułu egzekucyjnego w postępowaniu sądowym, w którym istnieje obowiązek wydania rozstrzygnięcia co do uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego i zarządzenia wstrzymania egzekucji w razie ustalenia, że uprawnienie to przysługuje osobie zobowiązanej do opróżnienia lokalu. Przed tego rodzaju skutkami nadal zabezpiecza art. 15 ust. 1 u.o.p.l., który wymaga, by sąd na wniosek powoda wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanych osoby niewystępujące w sprawie, jeżeli w razie uwzględnienia powództwa mogą być one obowiązane do opróżnienia lokalu. Mimo tej regulacji może się jednak zdarzyć, że na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. egzekucja zostanie skierowana przeciwko osobie, wobec której – w razie objęcia jej wyrokiem nakazującym opróżnienie lokalu – sąd orzekłby o prawie do lokalu socjalnego i w związku z tym nakazał wstrzymanie egzekucji do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu tego lokalu. Nastąpi to, jeżeli w sprawie o opróżnienie lokalu nie zostanie zastosowany art. 15 ust. 1 u.o.p.l., jak również w sytuacji, gdy na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. egzekucja przeciwko tym osobom będzie skierowana w postępowaniu, którego podstawę będzie stanowić tytuł wykonawczy opierający się na innym tytule egzekucyjnym aniżeli orzeczenie nakazujące opróżnienie lokalu (np. na postanowieniu o przysądzeniu, ugodzie albo akcie notarialnym). W poprzednim stanie prawnym prawa osób będących w takiej sytuacji chronił art. 1046 § 3 k.p.c., który wyłączał możliwość prowadzenia egzekucji opróżnienia lokalu mieszkalnego co do osób niewymienionych w tytule wykonawczym i w razie braku zgody tych osób na opuszczenie lokalu zmuszał wierzyciela do wystąpienia przeciwko nim na drogę sądową.

W świetle tych uwag nasuwa się pytanie, czy standard ochrony praw osób, wobec których sąd orzekłby o prawie do lokalu socjalnego w razie objęcia ich orzeczeniem o opróżnieniu lokalu, uległ pogorszeniu w związku z uchYLENIEM art. 1046 § 3 k.p.c. i nowelizacją art. 791 k.p.c. Na takie pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej. Nic nie wskazuje bowiem na to, by prawodawca, reformując model wykonywania obowiązku opróżnienia lokalu, miał na celu pozbawienie tych osób możliwości ubiegania się o sądowe stwierdzenie prawa do lokalu socjalnego połączonego ze skutkiem wstrzymania egzekucji. Wręcz przeciwnie – istnieją podstawy, by uważać inaczej, ponieważ w treści art. 791 § 3 k.p.c. wyraźnie przewidziano, że nowe rozwiązania przyjęte w § 1 i 2 tego przepisu *verba legis* nie wyłączają praw określonych przepisami o ochronie lokatorów. Świadczy to o tym, że dotychczasowe prawa z zakresu ochrony praw lokatorów powinny być utrzymane również pod rządem obecnie obowiązujących przepisów¹⁹.

Przyjęcie takiego kierunku wykładni nasuwa jednak kolejny problem. Nie wiadomo bowiem, w jakim trybie osoba niewymieniona w tytule wykonawczym, ale objęta egzekucją na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c., może realizować prawo do orzeczenia przez sąd o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego i wstrzymania w związku z tym egzekucji do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu tego lokalu. Można uznać, że w takiej sytuacji osoba ta w istocie powołuje się na prawo (określone przepisami o ochronie praw lokatorów), które jest (czasowo) skuteczne wobec wierzyciela. Otwierałoby to drogę do bezpośredniego stosowania regulacji przewidzianej w art. 791 § 3 zd. 2 i § 5 k.p.c.²⁰ Ustanowiony w tych przepisach tryb postępowania nie jest jednak w pełni przystosowany do przypadku, gdy osoba, przeciw której kieruje się egzekucja, twierdzi, że przysługuje jej prawo do rozstrzygnięcia przez sąd o uprawnieniu do lokalu socjalnego i wstrzymania egzekucji. W takiej sytuacji prawo dłużnika nie prowadzi bowiem do całkowitego obezwładnienia uprawnienia do prowadzenia

¹⁹ Odmienne: R. Drozd-Sweklej, *Egzekucja na podstawie postanowienia o przysądzeniu własności*, PPE 2011, nr 8–9, s. 39–41.

²⁰ W ten sposób, jak się zdaje, D. Przyczyna, *Zmiana...*, *op. cit.*, s. 119.

egzekucji, a jedynie ogranicza je w czasie (do chwili złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego). Tego rodzaju twierdzenie może zatem stanowić podstawę do wytoczenia powództwa o ograniczenie (do tego czasu) wykonalności tytułu wykonawczego, a nie o definitywne pozbawienie tej wykonalności, jak przewiduje to art. 791 § 3 zd. 2 k.p.c. Poza tym wyrok w sprawie z powództwa opozycyjnego wywołuje skutek wyłącznie w odniesieniu do zakwestionowanego w niej tytułu wykonawczego. Tymczasem sądowe orzeczenie o istnieniu prawa do lokalu socjalnego oprócz wstrzymania egzekucji aktualizuje także po stronie gminy obowiązek zapewnienia takiego lokalu (art. 14 ust. 1 zd. 2 u.o.p.l.). Wynika z tego, że ograniczenie wykonalności tytułu wykonawczego powinno w istocie zostać poprzedzone prejudykatem, w którym sąd ustali – ze skutkiem w stosunku do gminy – istnienie prawa osoby objętej egzekucją do lokalu socjalnego, w wyniku czego wobec gminy powstanie obowiązek złożenia oferty zawarcia umowy najmu takiego lokalu, co będzie uzasadniało wstrzymanie egzekucji (ograniczenie wykonalności) do czasu złożenia takiej oferty (art. 14 ust. 6 u.o.p.l.). Osoba objęta egzekucją, poszukując ochrony w tej sytuacji, powinna więc wystąpić z powództwem o ustalenie prawa do otrzymania lokalu socjalnego w związku ze skierowaniem przeciw niej egzekucji oraz o ograniczenie wykonalności tytułu wykonawczego do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego²¹. Bierna legitymacja w takiej sprawie przysługuje wierzycielowi, ponieważ powództwo to służy powstrzymaniu prowadzonej przez niego egzekucji. Można rozważać, czy w zakresie żądania ustalenia biernej legitymowana nie powinna być również gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu. Postępowanie w sprawie z powództwa opozycyjnego w tym wycinku jest jednak niczym innym jak tylko odwrotnością postępowania w sprawie o opróżnienie lokalu (procesem na opak²²),

²¹ Przy konstruowaniu takiego powództwa należy pamiętać o przestrzeganiu warunków, w jakich może nastąpić kumulacja roszczeń w jednym pozwie, które zostały określone w art. 191 k.p.c.

²² Por. bliżej: E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika*, Warszawa 1967, s. 31 i 188.

ze względu na podjęcie egzekucji bez tytułu wykonawczego i uprzedniego przeprowadzenia postępowania przed sądem. Można więc założyć, że prawa gminy w takim postępowaniu w wystarczający sposób zabezpieczy zachowanie trybu przewidzianego w art. 15 ust. 2 i 3 u.o.p.l. z koniecznymi modyfikacjami²³.

Przedstawiona propozycja nie jest wolna od wad, w szczególności zmusza do niestandardowych (pozatekstowych) operacji interpretacyjnych, lecz w braku lepszego rozwiązania należy za nią optować. Do jej podstawowych zalet zalicza się to, że gwarantuje realizację ochrony praw lokatorów na dotychczasowym poziomie, co było celem nowelizacji. Ponadto w jej ramach w miarę jednolicie kształtuje się sposób obrony osób nieuwzględnionych w tytule wykonawczym w przypadku skierowania przeciwko nim egzekucji na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c., bez zróżnicowania na to, czy podstawą tej obrony jest prawo określone w przepisach o ochronie lokatorów, czy inne prawo skuteczne wobec wierzyciela. To z kolei pozwala na określenie w sposób przejrzysty pozycji prawnej wierzyciela w trakcie takiej egzekucji. Przyjęcie tej koncepcji wymaga natomiast częściowej rewizji ugruntowanego od jakiegoś czasu poglądu, zgodnie z którym o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego, z aktualizacją obowiązku zapewnienia tego lokalu przez gminę i skutkiem wstrzymania egzekucji, sąd może orzekać tylko w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu (art. 14 ust. 1 i 6 u.o.p.l.)²⁴. Wiąże się to także z odrzuceniem możliwości stosowania w tym zakresie rozwiązań przewidzianych w art. 35 u.o.p.l. (wprost albo

²³ Oznaczałoby to, że w sprawie z takiego powództwa osoby objętej egzekucją sąd z urzędu powinien zawiadomić gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu w celu umożliwienia jej wstąpienia do sprawy, a do udziału gminy w tej sprawie stosowałoby się odpowiednio przepisy o interwencji ubocznej, z wyjątkiem art. 78, art. 79 zd. 2 i art. 83 k.p.c., przy czym gmina nie musiałaby wykazywać interesu prawnego, z tym że jej przystąpienie następowałoby po stronie pozwanej, a nie powoda.

²⁴ Por. np. uchwała SN z dnia 12.04.2001 r., III CZP 8/01, OSNC 2001/10/146, w której odrzucono w tej mierze możliwość stosowania art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.; a także uchwały SN z dnia 6.07.2007 r., III CZP 61/07, OSNC 2008/7-8/88; z dnia 22.05.2009 r., III CZP 24/09, OSNC 2010/1/14; R. Drozd-Sweklej, *op. cit.*, s. 39-40; M. Romańska, O. Leśniak, *op. cit.*, s. 1104; M. Mazurek, *op. cit.*, s. 128, inaczej jednak: s. 129.

per analogiam), przede wszystkim ze względu na to, że przepis ten ma wyłącznie charakter przejściowy²⁵, a więc nie może być prototypem stałej praktyki w obecnym stanie prawnym.

Podstawy do podjęcia obrony praw przewidzianych w przepisach o ochronie lokatorów, która może być realizowana w sposób uregulowany w art. 791 § 3 i 5 k.p.c., powstają w ściśle określonych okolicznościach. W ten sposób może bronić się jedynie osoba, która została objęta egzekucją na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c., a więc nie jest wymieniona w tytule wykonawczym. W tej sytuacji nie ma natomiast znaczenia, na jakim tytule egzekucyjnym opiera się tytuł stanowiący podstawę egzekucji. Poza tym rozwiązanie to odnosi się jedynie do osób należących do kręgu lokatorów w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l. Wobec tego nie mogą z niego korzystać osoby, które zajmowały lokal na podstawie prawa własności. Należy jednak uwzględnić, że w świetle orzecznictwa status lokatora przysługuje osobom, które same nie będąc właścicielami opróżnianego lokalu, prawo do jego zajmowania wywodzą od właściciela. Osoby te są objęte ochroną przewidzianą w art. 14 u.o.p.l.²⁶ Lokatorem w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l. nie jest również osoba, która korzystała z lokalu bez jakiegokolwiek tytułu prawnego. Przepis art. 24 u.o.p.l. stanowi wprawdzie, że prawo do lokalu socjalnego może przysługiwać osobie, która samowolnie zajęła lokal i wobec której sąd nakazał opróżnienie lokalu, jeżeli byłoby to w świetle zasad współżycia społecznego szczególnie usprawiedliwione, a w orzecznictwie przyjęto, że w takim wypadku służy także powództwo o ustalenie uprawnienia do zawarcia z gminą umowy o najem lokalu socjalnego²⁷. Wobec braku podstawy prawnej ustalenie to nie odnosi jednak skutku w stosunku do wierzyciela prowadzącego egzekucję opróżnienia lokalu i nie

²⁵ Zob. pkt 7.5 w pierwszej części artykułu.

²⁶ Do grupy takich osób należą np. małoletnie dzieci oraz żona właściciela lokalu mieszkalnego, który utracił własność (por. orzeczenia SN z dnia 21.03.2006 r., V CSK 185/05, OSNC 2006/12/208; z dnia 14.02.2008 r., II CSK 484/07, LEX nr 496377; z dnia 21.12.2010 r., III CZP 109/10, OSNC 2011/9/94); por. także R. Drozd-Sweklej, *op. cit.*, s. 39; M. Mazurek, *op. cit.*, s. 127.

²⁷ Zob. uzasadnienie do uchwały SN z dnia 20.05.2005 r., III CZP 6/05, OSNC 2006/1/1; podobnie: M. Romańska, O. Leśniak, *op. cit.*, s. 1102.

uzasadnia jej wstrzymanie. Należy natomiast uznać, że tylko w takiej sytuacji przepisy o ochronie lokatorów są źródłem praw, które mogą ograniczać egzekucję prowadzoną na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c.

W celu realizacji prawa wynikającego z przepisów o ochronie lokatorów osoba objęta egzekucją powinna podnieść zarzut (twierdzenie), że przysługuje jej prawo do ustalenia przez sąd uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego ze skutkiem wstrzymania egzekucji opróżnienia lokalu. W tym zakresie należy mieć na względzie, że przepisy te rozróżniają podstawy ustalenia istnienia tego uprawnienia o charakterze obligatoryjnym²⁸ i fakultatywnym²⁹. Należy konsekwentnie przyjąć, że w razie zgłoszenia takiego zarzutu komornik powinien postępować w sposób określony w art. 791 § 3 zd. 2 i § 5 k.p.c., tj. najpierw wstrzymać się z czynnościami egzekucyjnymi względem osoby, która go zgłosiła, pouczając, że w terminie tygodnia może wytoczyć powództwo o pozbawienie (ograniczenie) w stosunku do niej tytułu wykonawczego wykonalności, a następnie po upływie miesiąca podjąć czynności, gdyby postępowanie egzekucyjne nie zostało zawieszone postanowieniem sądu o udzieleniu zabezpieczenia. W przypadku uwzględnienia powództwa i ograniczenia wykonalności tytułu wykonawczego do czasu złożenia przez gminę osobie objętej egzekucją oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego postępowanie egzekucyjne powinno zostać zawieszone na wniosek dłużnika (art. 820 k.p.c.). Rozstrzygnięcie to jest bowiem równoznaczne ze wstrzymaniem

²⁸ Zgodnie z art. 14 ust. 4 u.o.p.l. sąd nie może orzec o braku uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego wobec: kobiety w ciąży, małoletniego, niepełnosprawnego w rozumieniu przepisów ustawy o pomocy społecznej lub ubezwłasnowolnionego oraz sprawującego nad taką osobą opiekę i wspólnie z nią zamieszkałego, obłożnie chorych, emerytów i rencistów spełniających kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej, osoby mającej status bezrobotnego, osoby spełniającej przesłanki określone przez radę gminy w drodze uchwały, chyba że osoby te mogą zamieszkać w innym lokalu niż dotychczas używany. Należy jednak pamiętać, że przepis ten stosuje się w odniesieniu do lokatorów zajmujących lokal na podstawie stosunków nawiązanych tylko w niektórych sytuacjach; por. art. 14 ust. 7 u.o.p.l. oraz przypis 100 w pierwszej części artykułu.

²⁹ W myśl art. 14. ust. 3 u.o.p.l. sąd, badając z urzędu, czy zachodzą przesłanki do otrzymania lokalu socjalnego, bierze w tym zakresie pod uwagę dotychczasowy sposób korzystania z lokalu przez osoby obowiązane do jego opróżnienia, a także uwzględnia ich szczególną sytuację materialną i rodzinną.

egzekucji (por. art. 14 ust. 6 u.o.p.l.). Zawieszone na tej podstawie postępowanie będzie mogło zostać podjęte na wniosek wierzyciela po wykazaniu, że gmina złożyła osobie objętej egzekucją ofertę zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego. Czynności komornika z tego zakresu podlegają nadzorowi ze strony sądu (art. 759 § 2 k.p.c.), a także przysługuje na nie skarga (art. 767 § 1 k.p.c.). Po podjęciu postępowania należy je prowadzić z uwzględnieniem tego, że w toku egzekucji osobie tej przysługuje prawo do lokalu socjalnego.

Przedstawione uwagi odnoszą się również odpowiednio do sytuacji, gdy egzekucja prowadzona na podstawie art. 791 § 1 lub 2 k.p.c. zostaje skierowana przeciwko osobie, której przysługuje uprawnienie do otrzymania lokalu zamiennego (por. art. 10 ust. 4 i art. 11 ust. 4 i 9 u.o.p.l.). W razie ustalenia tego uprawnienia – podobnie jak uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego – sąd ma obowiązek wstrzymać wykonanie opróżnienia lokalu do czasu złożenia oferty zawarcia umowy o korzystanie z lokalu zamiennego (arg. z art. 18 ust. 3 u.o.p.l.)³⁰. W tym zakresie trzeba jedynie uwzględnić, że obowiązek dostarczenia lokalu zamiennego spoczywa co do zasady na wierzycielu, z kolei gmina jest nim obciążana jedynie w drodze wyjątku (por. art. 32 u.o.p.l.).

3. Opłata egzekucyjna

W myśl art. 43 u.k.s.e. za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie komornik pobiera opłaty egzekucyjne. Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu może mieć zróżnicowany przebieg, a w jej ramach w świetle regulacji przyjętej w art. 1046 § 1 k.p.c. występują co najmniej dwa stadia. W pierwszym komornik wzywa dłużnika do dobrowolnego wykonania obowiązku w wyznaczonym stosownie do okoliczności terminie. W razie dobrowolnego zastosowania się przez dłużnika do wezwania komornik powinien ukończyć postępowanie egzekucyjne, ponieważ egzekucja osiągnęła swój cel, bądź też umorzyć

³⁰ Por. pkt 7.2 w pierwszej części artykułu.

to postępowanie, jeżeli wcześniej zażąda tego wierzyciel (art. 825 pkt 1 k.p.c.). Drugie stadium rozpoczyna się zaś w sytuacji, gdy wyznaczony przez komornika termin upłyne bezskutecznie. Podczas tego etapu komornik podejmuje właściwe czynności egzekucyjne, które w zależności od okoliczności są potrzebne do przeniesienia posiadania lokalu na wierzyciela, doprowadzenia do opuszczenia lokalu przez dłużnika oraz opróżnienia lokalu z ruchomości, do których nie zgłasza praw wierzyciel.

Przepis art. 49a ust. 1 u.k.s.e. przewiduje, że za prowadzenie egzekucji świadczeń niepieniężnych komornikowi przysługuje stała opłata egzekucyjna. Do opłaty egzekucyjnej w przypadku wykonania obowiązku opróżnienia lokalu odnosi się wprost jedynie art. 51 ust. 1 pkt 3 u.k.s.e. Przepis ten przewiduje, że komornik pobiera opłatę stałą (w stawce 40% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego) za opróżnienie lokalu z rzeczy lub osób, z tym że odrębną opłatę pobiera się od każdej izby. W art. 51 ust. 2 i 3 u.k.s.e. sprecyzowano przy tym, że przy opróżnianiu lokali mieszkalnych nie pobiera się odrębnej opłaty od pomieszczeń stanowiących: przedpokoje, alkowy, korytarze, werandy, łazienki, spiżarnie, loggie i podobnych, a przy opróżnianiu pomieszczeń i lokali niemieszkalnych, w szczególności garażu, stajni, obory lub sklepu, pobiera się za każde pomieszczenie opłatę jak za izbę.

W przytoczonych przepisach stawka opłaty egzekucyjnej za opróżnienie lokalu nie została zróżnicowana w zależności od tego, jaki w okolicznościach konkretnej sprawy był przebieg tej egzekucji. Mimo to w literaturze są podejmowane próby zróżnicowania wykładni tych unormowań pod tym kątem. Zgłoszono propozycję, by opłatę stałą określoną w art. 51 ust. 1 u.k.s.e. komornik pobierał jedynie za wprowadzenie wierzyciela w posiadanie i usunięcie ruchomości, co jest równoznaczne z przyznaniem komornikowi prawa do poboru tej opłaty dopiero wtedy, gdy nie powiedzie się pierwszy etap egzekucji, obejmujący wezwanie dłużnika do dobrowolnego wykonania obowiązku w wyznaczonym terminie. W tym ujęciu wysokość opłaty za czynności podjęte na tym etapie

powinna zostać określona w rozporządzeniu wykonawczym wydanym na podstawie art. 60 u.k.s.e.³¹ Według innego poglądu w egzekucji wydania nieruchomości obowiązują dwie stałe opłaty egzekucyjne: pierwsza opłata, w wysokości określonej w art. 56 u.k.s.c. („za egzekucję inną niż wymieniona w art. 44–55 u.k.s.e.”), należy się od wniosku o wszczęcie egzekucji, a druga, w wysokości określonej w art. 51 u.k.s.e., przysługuje za wprowadzenie wierzyciela w posiadanie nieruchomości wraz z usunięciem z niej ruchomości niebędących przedmiotem egzekucji. W tej propozycji, jeżeli wprowadzenie wierzyciela w posiadanie nieruchomości nie jest połączone z usunięciem z niej ruchomości, komornik powinien pobrać drugą opłatę w wysokości określonej w art. 54 u.k.s.e.³²

Wykładnią tych unormowań zajmował się również Sąd Najwyższy, który jednak doszedł do odmiennych wniosków, ponieważ przyjął, że przewidziana w art. 51 ust. 1 pkt 3 u.k.s.e. opłata stała uiszczona przez wierzyciela przy składaniu wniosku o wszczęcie egzekucji opróżnienia lokalu z rzeczy lub osób należy się komornikowi także wówczas, gdy dłużnik opróżnił lokal po wezwaniu go przez komornika do dobrowolnego dokonania tej czynności³³. Pogląd ten, jak można założyć, utrwalił się w praktyce³⁴, a także jest podzielany przez część piśmiennictwa³⁵. W jego uzasadnieniu można wskazać, że w art. 49a ust. 1 u.k.s.e. od uiszczenia przez wierzyciela opłaty stałej została uzależniona możliwość samego wszczęcia egzekucji świadczeń niepieniężnych, co dodatkowo zabezpiecza rygor zwrotu wniosku, który nie został należycie opłacony (por. art. 49a ust. 2 u.k.s.e.). Rozwiązanie to sprzeciwia się

³¹ J. Jankowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego, t. 3, Warszawa 2002, s. 377–378.

³² A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 358–359, 375–377.

³³ Uchwała SN z dnia 14.12.2001 r., III CZP 74/01, OSNC 2002/10/117.

³⁴ Por. np. postanowienia SO w Toruniu z dnia 24.09.2010 r., VIII CZ 404/10, LEX nr 653717 i SO w Szczecinie z dnia 22.11.2013 r., II CZ 1381/13, LEX nr 1720339.

³⁵ J. Świeczkowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, pod red. J. Świeczkowskiego, Warszawa 2012, s. 275; M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Jankowskiego, t. 2, Warszawa 2013, s. 1101; Z. Knypl, Z. Merchel, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2015, s. 556; wcześniej także: Z. Merchel, *Opłaty egzekucyjne w sprawach eksmisyjnych*, PES 2001, nr 14, s. 64.

pobieraniu opłaty stałej za egzekucję obowiązku opróżnienia lokalu na jakimkolwiek dalszym etapie postępowania, w którym podlega wykonaniu tego rodzaju obowiązek.

Takie podejście interpretacyjne nasuwało jednak wątpliwości natury konstytucyjnej. Rozstrzygnął je Trybunał Konstytucyjny, który w niedawnym orzeczeniu³⁶ stwierdził, że art. 51 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 u.k.s.e. w zakresie, w jakim nie przewidywał odrębnej stawki opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązek w wyznaczonym terminie, był niezgodny z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. W uzasadnieniu tego stanowiska Trybunał Konstytucyjny zauważył, że zakwestionowana regulacja była nieadekwatna do jej celów, ponieważ nie stawiała w korzystniejszej sytuacji dłużników, którzy dobrowolnie wykonali obowiązek. Zdaniem Trybunału ustalanie w tej sytuacji jednakowej opłaty egzekucyjnej oznacza równe traktowanie pod względem majątkowym podmiotów, które nie mają wspólnej cechy istotnej, co świadczy o naruszeniu nie tylko zasady równości, ale także zasady proporcjonalności ingerencji ustawodawczej w sferę praw majątkowych dłużnika.

Wskutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego doszło w istocie do ujawnienia luki w przepisach prawnych. Obecnie brak jest w nich bowiem bezpośredniej podstawy do ustalania opłaty egzekucyjnej, jeśli dłużnik dobrowolnie wykonał obowiązek opróżnienia lokalu w terminie wyznaczonym przez komornika. Luki odkrywane w ten sposób powinny być co do zasady usuwane w drodze interwencji legislacyjnej. Pozostaje kwestią sporną, czy do czasu, kiedy to nastąpi, mogą być one niwelowane także przez organy stosujące prawo³⁷. W związku z rozpatrywanym przypadkiem należy co do tego udzielić odpowiedzi twierdzącej. Na jego gruncie Trybunał Konstytucyjny nie zakwestionował bowiem samego prawa do pobierania opłaty egzekucyjnej, a jedynie jej stawkę, z kolei w sprawach

³⁶ Por. wyrok TK z 13.10.2015 r., P 3/14, OTK-A 2015/9/145.

³⁷ Por. M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 319–320, 365 i 419.

będących aktualnie w toku musi istnieć mechanizm umożliwiający wymierzenie tej opłaty. Można zaproponować, by posługiwać się w tym celu art. 56 u.k.s.e., który ustanawia opłatę stałą (w stawce 10% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego za każdą rozpoczętą godzinę czynności egzekucyjnych) za egzekucję w odrębnie nieuregulowanych sytuacjach. Przepis ten może być uważany w tym zakresie za miarodajny ze względu na swą rezerwową funkcję, która wynika z samej jego treści. Propozycja ta nie rozstrzyga, jaką opłatę powinien uiścić wierzyciel od wniosku o wszczęcie egzekucji (art. 49a ust. 1 i 2 u.k.s.e.)³⁸. Komornik, który pobierze opłatę w wysokości określonej w art. 51 ust. 1 pkt 3 u.k.s.e., musi liczyć się z tym, że będzie obowiązany do częściowego jej zwrotu, jeżeli dłużnik dobrowolnie wyda lokal. Podobna sytuacja ma miejsce, gdy wprowadzenie wierzyciela w posiadanie nie wymaga opróżnienia lokalu z rzeczy i osób. Wtedy bowiem komornikowi należy się opłata stała przewidziana w art. 54 u.k.s.e. (za wprowadzenie wierzyciela w posiadanie w przypadkach innych niż wymienione w art. 51 u.k.s.e.)³⁹.

³⁸ Na potrzebę przebudowy zasad, które obecnie obowiązują tej mierze, zwrócił uwagę TK w pkt 8 uzasadnienia do wyroku z 13.10.2015 r., P 3/14, OTK-A 2015/9/145.

³⁹ A. Marciniak, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 376.

STRESZCZENIE Termin do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego na podstawie przepisu art. 745 § 1 k.p.c.

Problematyka tytułowego zagadnienia nie została przez ustawodawcę dotychczas poddana nowelizacji pomimo wątpliwości interpretacyjnych zgłaszanych w doktrynie, które należy podzielić. W związku z tym zagadnieniem powstaje kilka kwestii szczegółowych, tj. dopuszczalności stosowania analogii odnośnie do rozważanego terminu, daty początkowej jego biegu, samej jego długości, dopuszczalności pouczenia podmiotów uprawnionych o długości tego terminu (w tym podmiotów, które miałyby tego dokonywać). W niniejszym opracowaniu autorka podjęła próbę ustosunkowania się do tych zagadnień i przedstawienia własnego stanowiska, niekiedy odmiennego od stanowiska orzecznictwa i doktryny, m.in. odnośnie do podstaw stosowania analogii, a także problemu pouczenia podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o terminie do dokonania tej czynności. Ogólnie należy jednak ocenić, że przedstawione zagadnienie wymaga interwencji ustawodawcy w celu wyeliminowania istniejących nadal wątpliwości interpretacyjnych.

SUMMARY Time-Limit for Filing a Request for the Award of Costs of Proceedings to Secure a Claim under Article 745 § 1 of the Civil Procedure Code

The issue presented in the heading has not been amended or updated by Polish legislator although there have been reported doubts how the doctrine should be interpreted, and which one should share. With regard to this issue there arise a few specific questions concerning the admissability of applying analogy to the time-limit discussed herein, the starting point which the said time-limit runs from, the length thereof, the admissability of informing the entitled persons/entities of the duration of that period of time (including the persons/entities that would be expected to that). In this study it was made an attempt to comment on that matter and to present the position, which is sometimes quite different from the stance presented in judicial decisions and in the doctrine, on it,

inter alia, on such points as the basis for application of analogy and the question of informing persons/entities eligible for making such a request about the time-limit provided for filing it. Generally, it should be noted that the issues and questions presented herein require the interference of the legislator in order that any or all of the doubts as to the interpretation be dispelled.

Termin do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego na podstawie przepisu art. 745 § 1 k.p.c.

I. Wprowadzenie

Stronom postępowania cywilnego służy prawo do uzyskania zwrotu poniesionych kosztów związanych z prowadzeniem postępowania. Analiza przepisów regulujących zagadnienia związane z powyższą problematyką prowadzi do wniosku, że jednym z elementów konstrukcyjnych tego prawa jest jego czasowe ograniczenie, gdyż osoba uprawniona do domagania się zwrotu kosztów powinna zgłosić w tym zakresie wniosek do odpowiedniego organu, ale w określonym w ustawie czasie. W przeciwnym wypadku, jeżeli sąd nie ma obowiązku orzekania w tym zakresie z urzędu, prawo do żądania zwrotu kosztów wygaśnie i nie będzie można go dochodzić w innym postępowaniu cywilnym. Podmiot ponoszący niezbędne koszty dokonania czynności w celu dochodzenia swoich praw nie powinien mieć nieograniczonego terminu na zgłoszenie żądania

zwrotu tych kosztów. Uzasadnione jest to przede wszystkim interesem podmiotu zobowiązanego do ich zwrotu. Dłużnik nie może bowiem pozostawać w stanie niepewności co do ciążącego na nim obowiązku w aspekcie czasowym, także odnośnie do kosztów związanych z wykonaniem zabezpieczenia.

2. Regulacja dotycząca orzekania o kosztach postępowania zabezpieczającego

Zagadnienia związane z kosztami postępowania zabezpieczającego zostały uregulowane w przepisie art. 745 k.p.c.¹, który stanowi, że o kosztach postępowania zabezpieczającego sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, a o kosztach postępowania zabezpieczającego później powstałych rozstrzyga na wniosek strony sąd, który udzielił zabezpieczenia (§ 1). Jeżeli postanowienie, w którym udzielono zabezpieczenia, zostało wydane przed wszczęciem postępowania w sprawie, a uprawniony nie zachował wyznaczonego mu terminu do jej wszczęcia, obowiązany może w terminie dwóch tygodni od upływu tego terminu złożyć wniosek o przyznanie mu kosztów. W tym terminie wniosek taki może zgłosić uprawniony, jeżeli nie wytoczył sprawy dlatego, że obowiązany zaspokoił jego roszczenie (§ 2).

Z treści przepisu wynika, że zagadnienie terminu do złożenia wniosku o przyznanie zwrotu kosztów postępowania zabezpieczającego zostało uregulowane tylko w odniesieniu do kosztów, które powstały w związku z powołanym postępowaniem, gdy nie doszło jeszcze w ogóle do wszczęcia postępowania rozpoznawczego (procesu, postępowania nieprocesowego). W obu przypadkach wskazanych w art. 745 § 2 k.p.c. jest to termin dwutygodniowy. W przepisie § 1 art. 745 k.p.c. pominięto więc zupełnie kwestię terminu do złożenia przedmiotowego wniosku. Warto w tym miejscu wskazać na pierwotne brzmienie powołanego przepisu. Do dnia 4 lutego

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.; dalej: k.p.c.).

2005 r. stanowił on, że o kosztach postępowania zabezpieczającego sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Na skutek nowelizacji kodeksu² od dnia 5 lutego 2005 r. uzyskał on zacytowane powyżej brzmienie. W uzasadnieniu projektu ustawy nie ma jednak ani jednego słowa na temat motywów, którymi kierował się ustawodawca, dokonując takiej zmiany. Można się tylko domyślać, że asumptem do jej dokonania mogło być orzecznictwo sądowe, jakie ukształtowało się na gruncie powołanego przepisu w jego pierwotnym brzmieniu. Sąd Najwyższy bowiem w uchwale z dnia 22 września 1995 r.³ uznał, że w sprawie, w której nakaz zapłaty jest orzeczeniem kończącym postępowanie, a zabezpieczenie powództwa na podstawie tego nakazu nastąpiło w drodze czynności komornika, o kosztach postępowania zabezpieczającego rozstrzyga sąd na wniosek powoda (art. 745 k.p.c.). W uzasadnieniu wskazał, że istnieje luka w Kodeksie postępowania cywilnego, polegająca na braku uregulowania sposobu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji, gdy nakaz zapłaty jest orzeczeniem kończącym postępowanie, a postępowanie zabezpieczające zostało przeprowadzone. Zarazem ocenił, że lukę tę należy wypełnić w drodze analogii, stosując przepisy zawierające hipotezy, które mogłyby zostać odniesione do stanów faktycznych wykazujących dostateczne podobieństwo do unormowanych. Te przepisy, jeśli chodzi o sprawę obecnie rozstrzyganą, zawiera art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c. Sąd Najwyższy uznał, że analogicznie do nich trzeba przyjąć, że o obowiązku poniesienia kosztów postępowania zabezpieczającego w rozważanym przypadku rozstrzyga sąd, a nie komornik, na wniosek powoda zgłoszony w ciągu dwóch tygodni. W ocenie Sądu Najwyższego wniosek taki powinien być złożony w ciągu dwóch tygodni, liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia poniesionych przez wierzyciela. W orzeczeniu tym nie uzasadniono jednak przesłanek przyjęcia tego właśnie

² Ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804).

³ III CZP 117/95, OSNC 1995/2/179.

zdarzenia jako rozpoczynającego bieg terminu do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego.

Pogląd ten podtrzymany został w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁴. Podobny pogląd wyraził on także na gruncie nieobowiązującego już art. 479^{19a} k.p.c.⁵, stwierdzając, że wniosek wierzyciela o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego, powstałych w związku z wykonaniem zabezpieczenia uzyskanego na podstawie art. 479^{19a} k.p.c., obowiązującego do dnia 2 maja 2012 r., powinien być złożony w terminie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika o ustaleniu tych kosztów (art. 745 § 2 k.p.c. *per analogiam*)⁶.

3. Stanowiska wyrażane w literaturze co do terminu składania wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego

Także w doktrynie zdaje się przeważać stanowisko aprobowe pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale.

3.1. Stanowisko aprobowe

Z. Woźniak⁷ aprobuje stosowanie analogii z przepisu art. 745 § 2 k.p.c. zd. 2 k.p.c., jednak nie zgadza się ze stanowiskiem, w którego myśl dwutygodniowy termin do złożenia rozważanego wniosku biegnie nie od

⁴ Por. wyroki z dnia 26.01.2001 r., II CKN 366/00, Pr.Bank. 2001, nr 4, s. 20 oraz z dnia 9.05.2002 r., II CKN 639/00, LEX nr 55247.

⁵ Przepis ten został uchylony z dniem 3 maja 2012 r. Ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381). Stanowił on, że „w sprawach o roszczenia pieniężne albo świadczenia innych rzeczy zamiennych wyrok sądu pierwszej instancji z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Kwota zasądzona wyrokiem wraz z wymagalnymi odsetkami stanowi sumę, której złożenie przez dłużnika do depozytu sądowego wystarczy do zabezpieczenia. Jeżeli wyrok zobowiązuje do wydania rzeczy zamiennych, do zabezpieczenia wystarczy złożenie sumy równej wartości przedmiotu sporu. Przepis art. 492 § 2 stosuje się odpowiednio”.

⁶ Uchwała SN z dnia 14.11.2012 r., III CZP 70/12, OSNC 2013/4/46.

⁷ Z. Woźniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 66.

uprawomocnienia się nakazu, lecz od dnia ustalenia kosztów wykonania zabezpieczenia przez organ egzekucyjny. Uważa, że przyjęcie stanowiska prezentowanego przez Sąd Najwyższy nie jest uzasadnione treścią powołanego przepisu. W tym zakresie dostrzega, że stosowanie przepisu procesowego w drodze analogii polega na używaniu określonego rozwiązania (dyspozycji) do sytuacji procesowej (hipotezy) nieobjętej określonym przepisem. Podkreśla jednak, że stosowanie określonego przepisu w drodze analogii nie może prowadzić do wypaczenia dyspozycji przepisu, który ma być stosowany.

W pełni ze stanowiskiem Sądu Najwyższego zgadza się Z. Knypl. Stwierdza on, że analogicznie do powołanego przepisu należy przyjąć, iż o obowiązku poniesienia kosztów postępowania zabezpieczającego rozstrzyga sąd, a nie komornik, na wniosek powoda zgłoszony w ciągu dwóch tygodni liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia poniesionych przez wierzyciela⁸.

Aprobowując odnośnie do powyższego stanowiska wypowiedział się także A. Mączyński, który przychylił się do poglądu o prekluzyjnym charakterze terminu do zgłoszenia rozważanego wniosku. Autor ten wskazał, że jest ono uzasadnione także tym, iż możliwość rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego powstałych po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie ma charakter wyjątkowy⁹. Konieczny w tym zakresie jest zawsze wniosek strony, także tej, która nie była reprezentowana przez radcę prawnego lub adwokata¹⁰. Autor ten uważa, że wymóg złożenia rozważanego wniosku wzmacnia tezę, że warunkiem rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego powstałych po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie jest to, aby został on

⁸ Z. Knypl [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2005, s. 43.

⁹ A. Mączyński, *Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego powstałych po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, będącym orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie*, PPE 2007, nr 12, s. 84.

¹⁰ *Ibidem*, s. 84–85.

złożony w terminie dwutygodniowym od daty uprawomocnienia się powołanego postanowienia komornika. Dalej wskazuje on, że w rozważanym przypadku chodzi o to, aby o kosztach postępowania decydował sąd, który rozstrzyga o meritum sprawy, gdyż w sposób najwłaściwszy oceni on celowość i konieczność poniesienia tych kosztów. Powyższe prowadzi tego autora do wniosku, że istnienie zasady koncentracji kosztów postępowania nie pozwala na przyjęcie, że wyjątek od niej dopuszczałby możliwość złożenia rozważanego wniosku w dowolnym terminie, niebędącym terminem zawitym¹¹.

3.2. Poglądy przeciwne

Wydaje się, że powołanego stanowiska orzecznictwa nie aprobuje M. Walasik. Autor ten, powołując się na pierwotne brzmienie art. 745 § 1 k.p.c., a także na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w powołanej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r. oraz na obecne brzmienie wskazanego przepisu, ocenia, że prawodawca nie zdecydował się na obwarowanie jakimkolwiek terminem wniosku strony o zwrot takich kosztów postępowania, w odróżnieniu od rozstrzygnięcia, które podjął w tej mierze Sąd Najwyższy. Następnie wskazuje, że jest to przypadek, gdy norma prawna wyartykułowana w tekście prawnym w celu uzupełnienia luki w prawie dostrzeżonej w praktyce sądowej nie w pełni odpowiada w swej treści normie, która w orzecznictwie przed zmianą brzmienia przepisów była rekonstruowana przy wykorzystaniu analogii¹². Stanowisko tego autora jasno wynika ze stwierdzenia, iż „nie brak jest głosów, że wniosek o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego powinien w tym przypadku zostać złożony w terminie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego ich wysokość”¹³.

¹¹ *Ibidem*, s. 85.

¹² M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 308–309.

¹³ *Ibidem*, s. 309, w przypisie nr 1112 – ze wskazaniem na stanowiska autorów i orzecznictwa mające aprobować taki pogląd, tj. A. Mączyńskiego, T. Erecińskiego, D. Zawistowskiego, oraz uchwałę SN z dnia 14.11.2012 r., III CZP 70/12.

Wydaje się, że odmienne stanowisko odnośnie do rozważanego zagadnienia zajmuje I. Gil, w której ocenie w sytuacji, gdy nakaz zapłaty uprawomocni się, zanim komornik ustali koszty postępowania zabezpieczającego, uprawniony po otrzymaniu postanowienia komornika ustalającego koszty postępowania zabezpieczającego powinien w terminie siedmiu dni od jego doręczenia wystąpić do sądu, który wydał nakaz zapłaty z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia wniosku wraz z samym wnioskiem o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego¹⁴. Ponadto powołana autorka stwierdza, że w przypadku, gdy postanowienie komornika ustalające rozważane koszty zostanie uprawnionemu doręczone przed upływem dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu, to powód, który prowadził postępowanie zabezpieczające na podstawie tego nakazu, powinien zgłosić wniosek o przyznanie kosztów przed jego uprawomocnieniem¹⁵.

W tym miejscu należy wskazać, że pogląd judykatury dotyczy sytuacji, gdy koszty powstały po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Zatem w przypadku, gdy komornik ustali rozważane koszty prawomocnym postanowieniem w toku postępowania toczącego się po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty, a przed jego zakończeniem, to wierzyciela w takim przypadku nie będzie wiązać dwutygodniowy termin do złożenia wniosku o przyznanie zwrotu kosztów postępowania zabezpieczającego. Wtedy sąd, orzekając po rozpoznaniu zarzutów od nakazu zapłaty, zmieni orzeczenie w zakresie kosztów postępowania na podstawie art. 496 k.p.c. Jednak wniosek taki będzie musiał być złożony zarówno przez stronę działającą osobiście, jak i przy pomocy profesjonalnego

¹⁴ Tak np. w: *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego Szczecin–Niechorze 28–30.09.2007 r.*, pod red. H. Doleckiego, K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2009, s. 166 oraz w: *Postępowanie cywilne*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2013, s. 611. W drugiej z powołanych publikacji autorka powołuje się na uchwałę SN z 1995 r., jednak w celu wskazania na odmienne stanowisko orzecznictwa w tym zakresie.

¹⁵ I. Gil [w:] *Postępowanie cywilne*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2013, s. 611–612.

pełnomocnika, sąd nie będzie miał bowiem wiedzy na temat treści powołanego postanowienia komornika.

Stanowisko I. Gil w zakresie dotyczącym terminu do złożenia rozważanego wniosku po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie jest wyraźnie odmienne od powołanego poglądu orzecznictwa. Należy wskazać na praktycznie występujące w takim przypadku sytuacje, a więc przypadek, gdy (1) wniosek taki jest składany po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty, ale przed upływem dwutygodniowego terminu od uprawomocnienia się powołanego postanowienia komornika, oraz gdy (2) wniosek ten jest składany po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty, gdy upłynął także powołany dwutygodniowy termin do jego złożenia. Odnośnie do pierwszej sytuacji rozważany wniosek (o przywrócenie terminu do jego złożenia) byłby bezprzedmiotowy, gdyż nie uchybiono by terminowi do jego złożenia. Stąd wydaje się, że powołane stanowisko I. Gil odnośnie do składania wniosku o przywrócenie terminu dotyczy tylko tej drugiej sytuacji. Należy jednak sądzić, że uzasadniony sprzeciw w tym zakresie budzi samo zastosowanie instytucji przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej. Zgodnie z art. 168 § 1 k.p.c.: jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swojej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu. Jeżeli bowiem nakaz zapłaty uprawomocni się, zanim komornik ustali koszty postępowania zabezpieczającego, to uprawniony po otrzymaniu postanowienia komornika ustalającego koszty postępowania zabezpieczającego powinien – zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego – złożyć w terminie dwóch tygodni wniosek o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego. Brak tego postanowienia stanowi zatem przeszkodę do domagania się wspomnianych kosztów, a zatem uprawnionemu nie zaczyna biec termin do złożenia przedmiotowego wniosku. W związku z tym wniosek o przywrócenie terminu do jego złożenia mógłby mieć zastosowanie tylko wtedy, gdy uprawniony uchybi terminowi liczonemu według powołanego stanowiska Sądu Najwyższego od uprawomocnienia się wspomnianego postanowienia komornika.

4. Zagadnienia szczegółowe

Poruszając tytułowe zagadnienie, należy wskazać, że w rozważanym przypadku powstaje kilka szczegółowych kwestii, do których trzeba się odnieść. Chodzi tu o kwestie: dopuszczalności stosowania analogii odnośnie do rozważanego terminu, daty początkowej jego biegu, samej jego długości, dopuszczalności pouczenia – na podstawie art. 5 k.p.c. – podmiotów uprawnionych o długości powyższego terminu (w tym podmiotów, które miałyby dokonywać takiego pouczenia).

4.1. Dopuszczalność stosowania analogii do wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego

Podstawowym zagadnieniem, które pojawia się przy składaniu rozważanego wniosku, jest dopuszczalność stosowania w tym przypadku analogii, przyjętej przez Sąd Najwyższy bez żadnych zastrzeżeń. *Prima facie* wydaje się, że skoro ustawodawca pomimo nowelizacji art. 745 § 1 k.p.c. nie wprowadził zmiany polegającej na wskazaniu terminu, w którym ten wniosek może być złożony, to powyższe może dawać podstawy do wniosku, iż zaniechanie takie było zamierzone¹⁶. Stawia się zatem zasadne pytanie o dopuszczalność stosowania analogii, tym bardziej że w rozważanym przypadku chodzi o termin prekluzyjny¹⁷. Z drugiej strony należy rozważyć, jeżeli uznamy dopuszczalność stosowania analogii, jakie

¹⁶ M. Walasik w tym zakresie zauważa, że ze względu na nieregularność i nieuporządkowanie działań związanych z normowaniem w przepisach poszczególnych przypadków zastosowania analogii taka polityka prawodawcy nie może przemawiać przeciwko dopuszczalności posługiwania się tą metodą na obszarze prawa procesowego cywilnego. Ponadto wskazuje, że „prawdopodobnie przez wzgląd na to właśnie w naszej kulturze wykształciła się kontrreguła metodologiczna, przy użyciu której rozstrzyga się kwestię, jakie znaczenia należy łączyć z brakiem reakcji ustawodawcy na występujące w orzecznictwie przypadki rekonstrukcji określonych norm prawnych przy wykorzystaniu analogii. Przyjmuje się mianowicie, że w takiej sytuacji bierną postawę prawodawcy należy raczej poczytywać za wyraz dorozumianej akceptacji stanowiska, które utrwaliło się w tej mierze w procesie stosowania prawa procesowego cywilnego” (M. Walasik, *op. cit.*, s. 381–382).

¹⁷ A. Mączyński, *op. cit.*, s. 86.

racje mają przemawiać za wprowadzaniem takiego terminu, gdyż nie może być żadnych wątpliwości, że w rozważanej sytuacji ścierają się interesy majątkowe dwóch podmiotów: uprawnionego oraz obowiązanego.

4.1.1. Cechy wnioskowania przez *analogia legis*

Cechą wyróżniającą *analogia legis* jest to, że jej podstawą jest zawsze jakiś konkretny przepis prawny lub też grupa takich przepisów, które muszą zawsze zostać wskazane we wnioskowaniu organu stosującego prawo. Wskazuje się, że w samym wnioskowaniu z *analogia legis* można wyróżnić trzy etapy, tj.: ustalenie, że jakiś fakt został unormowany przez postanowienia prawa; ustalenie podobieństwa między tym faktem a jakimś innym faktem, do niego podobnym, ale przez żaden przepis prawa nieunormowanym; ustalenie na podstawie stwierdzonego podobieństwa takich samych czy podobnych skutków prawnych dla faktu porównywanego, jakie są przewidziane przez przepisy prawa dla faktu, o który chodzi na etapie pierwszym¹⁸. Ponadto w orzecznictwie wskazuje się, że „zastosowanie analogii nierozzerwalnie łączy się ze stwierdzeniem istnienia luki w prawie, która występuje, gdy sąd rozpoznaje takie stany faktyczne i stosunki społeczne, które, mimo że nie są prawnie indyferentne, nie zostały objęte bezpośrednią regulacją prawną, choć wykazują bardzo bliskie podobieństwo do tych, które są przedmiotem takiej regulacji. Taka wadliwość podlega naprawieniu w drodze zastosowania do tych pominiętych przez prawo sytuacji przepisów najbardziej odpowiadających im w swojej treści, zwłaszcza zaś w wymiarze celowościowym (uwzględnienie ich *ratio legis*). Orzekanie na

¹⁸ J. Nowacki, *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 16. Autor ten etapy te wskazuje, charakteryzując trzy wyróżnione przez siebie grupy poglądów dotyczących wnioskowania przez analogię; inną klasyfikację powyższych etapów wnioskowania wskazuje Sąd Apelacyjny w Szczecinie w uzasadnieniu wyroku z dnia 22.12.2010 r., I ACa 715/10, LEX nr 842880, tj. ustalenie, że jakiś fakt nie został unormowany przez przepisy prawne, ustalenie, że istnieje przepis prawny, który reguluje sytuacje pod istotnymi względami podobne do faktu nieunormowanego, oraz powiązanie z faktem prawnym nieunormowanym podobnych lub takich samych konsekwencji prawnych co z faktem bezpośrednio uregulowanym przez przepisy prawne.

podstawie analogii opiera się na założeniu, że zbliżone pod względem merytorycznym w swojej treści stosunki społeczne powinny być traktowane przez prawo w sposób podobny. Takie podejście jest jedną z form realizacji konstytucyjnej zasady równości obywateli wobec prawa oraz słusznościowej reguły prawa rzymskiego wyrażonej w formule *ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio* (»gdziekolwiek cel ustawy jest ten sam, dyspozycja powinna być również taka sama«)¹⁹.

4.1.2. Zastrzeżenia dotyczące stosowania analogii w przypadku terminu do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania

Należy wskazać, że wprowadzenie w drodze analogii terminu do złożenia rozważanego wniosku może być także postrzegane jako stosowanie analogii ograniczającej prawa strony. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 21 stycznia 2009 r.²⁰ uznał, że w drodze analogii lub wykładni rozszerzającej nie można ograniczać praw procesowych strony, wprowadzając nieistniejące w ustawie ograniczenia, a jedną z podstawowych gwarancji procesowych jest niedopuszczalność stosowania takich zabiegów interpretacyjnych, które prowadzą do ograniczenia tych praw²¹. Podobnie w przypadku rozważanego terminu do złożenia wniosku wskutek analogicznego stosowania art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. dochodzi do wprowadzenia ograniczenia czasowego do dokonania czynności procesowej, którego nie przewiduje ustawa. Jednak nie wydaje się, aby można było mówić o ograniczeniu prawa strony do złożenia rozważanego wniosku. Jak już wskazano, w tym przypadku dochodzi do kolizji interesów uprawnionego i obowiązowanego. Pierwszemu z nich stwarza się

¹⁹ Uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 3.12.1998 r., III CZP 38/98, OSNC 1999/5/88. Uwzględnianie *ratio legis* – a nie samego tylko podobieństwa porównywanych faktów – normy prawnej stanowi kryterium wyodrębnienia jednej z grup poglądów dotyczących wnioskowania przez analogię w klasyfikacji przyjętej przez J. Nowackiego, *op. cit.*, s. 21–37.

²⁰ III CZP 136/08, OSNC 2009/12/160.

²¹ M. Walasik, *op. cit.*, s. 358–359.

bowiem prawo do otrzymania zwrotu poniesionych kosztów postępowania zabezpieczającego, a więc kwot wyłożonych na dochodzenie swoich prawnie chronionych interesów. Obowiązany z kolei, mimo że swoim zachowaniem doprowadził do powstania takich kosztów, nie może pozostawać przez dłuższy czas (nawet kilkuletni) w niepewności co do tego, czy uprawniony zechce dochodzić zwrotu tych kosztów, które przecież w przypadku postępowania zabezpieczającego także mogą być wysokie.

W Kodeksie postępowania cywilnego rozstrzygnięcie o kosztach poniesionych przez strony dokonywane jest – co do zasady – w orzeczeniach, które kończą postępowanie w sprawie. Sąd rozstrzygnięcia w tym przedmiocie wydaje na wniosek lub z urzędu²². W przypadku gdy rozstrzygnięcie takie sąd pominie, a miał obowiązek jego dokonania, strona ma jeszcze dwutygodniowy termin do złożenia wniosku o uzupełnienie orzeczenia w tym zakresie (art. 351 § 1 k.p.c.). Po tym terminie prawo strony do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, także wtedy, gdy nie była ona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego. Z rozwiązań dotyczących zasad w tym zakresie wynika zatem, że podmiot, który poniósł koszty dochodzenia lub obrony swoich praw, nie ma możliwości bezterminowego ich dochodzenia od podmiotu obowiązanego do ich zwrotu. W związku z tym wydaje się, że za niedopuszczalnością analogii w rozważanym przypadku nie powinno przemawiać pominięcie w art. 745 § 1 k.p.c. terminu do złożenia wniosku o zwrot kosztów postępowania zabezpieczającego. Brak jest bowiem uzasadnionych argumentów, które mogłyby przemawiać za uprzywilejowaniem uprawnionego, polegającym na

²² Warto wskazać także na czasowe ograniczenia dochodzenia zwrotu kosztów przez inne podmioty niż strony i uczestnicy postępowania. Zgodnie z art. 92 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza złożony na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy (ust. 1); wniosek o przyznanie należności, o których mowa w ust. 1, składa się ustnie do protokołu lub na piśmie w terminie trzech dni od dnia zakończenia czynności z udziałem osoby uprawnionej do tych należności, a w przypadku osoby, o której mowa w art. 88 – z udziałem świadka, któremu ona towarzyszyła (ust. 2); świadek, biegły lub tłumacz powinni być pouczeni o prawie i sposobie zgłoszenia wniosku o zwrot należności oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2 (ust. 4).

bezterminowym dochodzeniu tych kosztów, które nie różnią się przecież charakterem w porównaniu z kosztami procesu czy postępowania nieprocesowego.

4.2. Data początkowa biegu terminu do złożenia wniosku o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego

4.2.1. Krytyka stanowiska Sądu Najwyższego

W literaturze zastrzeżenia odnośnie do możliwości liczenia początkowej daty biegu terminu do złożenia rozważanego wniosku od uprawomocnienia się powołanego postanowienia komornika zgłosił Z. Woźniak. Jak już wskazano, w jego ocenie propozycja liczenia na zasadzie analogicznego stosowania terminu z art. 745 § 2 k.p.c. prowadzi do wypaczenia dyspozycji przepisu, który ma być zastosowany. Autor ten wskazuje, że z art. 745 § 2 k.p.c. wyraźnie wynika, że momentem początkowym, od którego należy liczyć termin do złożenia wniosku, jest dzień, w którym miało zostać wytoczone powództwo, a nie data ustalenia kosztów postępowania zabezpieczającego przez komornika. Następnie zauważa, że w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym przed wszczęciem postępowania rozpoznawczego także wysokość kosztów wymaga ustalenia i może być ona wiadoma później niż w ciągu dwóch tygodni od upływu terminu do wytoczenia powództwa. Jednak wierzyciel wniosek taki musi złożyć w terminie określonym w art. 745 § 2 k.p.c., który nawiązuje do określonej fazy postępowania, a nie czynności podejmowanych w postępowaniu zabezpieczającym²³. W ocenie tego autora w przypadku z art. 745 § 1 k.p.c. analogiczną fazą postępowania, powodującą zbędność dalszego prowadzenia postępowania, jest uprawomocnienie się nakazu zapłaty. Swoje stanowisko opiera on na ocenie momentu, z którym dochodzi do zbędności podejmowania czynności

²³ Z. Woźniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 67.

w postępowaniu zabezpieczającym, z jednej strony po uzyskaniu prawomocnego nakazu zapłaty, a z drugiej – po zaspokojeniu roszczenia przez powoda²⁴. Z. Woźniak zasadnie wskazuje, że ustalenie różnych dat początkowych do złożenia wniosku – do czego prowadzi akceptacja stanowiska Sądu Najwyższego – powoduje niedopuszczalne nierówne traktowanie podmiotów z art. 745 § 1 i art. 745 § 2 k.p.c.²⁵ Kontynuując krytykę uchwały z dnia 22 września 1995 r., stwierdza, że „ewentualne późniejsze ustalenie kosztów wykonania zabezpieczenia po upływie 2-tygodniowego terminu liczonego od uprawomocnienia się nakazu zapłaty nie uniemożliwia rozstrzygnięcia o tych kosztach. Czym innym jest bowiem chwila, w której ma być złożony wniosek o przyznanie kosztów, a czym innym chwila, w której sąd ustala wysokość tych kosztów, oraz chwila, w której to rozstrzygnięcie jest wydawane. Ustalenie wysokości kosztów postępowania po upływie 2-tygodniowego terminu od uprawomocnienia się nakazu nie pozbawia sądu możliwości rozstrzygnięcia o tych kosztach”²⁶. Zgodnie z art. 770 k.p.c. dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty ściąga się wraz z egzekwowanym roszczeniem. Koszt egzekucji ustala postanowieniem komornik, jeżeli przeprowadzenie

²⁴ „Zbędne staje się zatem prowadzenie postępowania zabezpieczającego, tak jak zbędne jest wytoczenie powództwa w sytuacji opisanej w art. 745 § 2 zdanie drugie k.p.c. Stąd 2-tygodniowy termin do złożenia wniosku winien być liczony od dnia uprawomocnienia się nakazu (fazy powodującej zbędność prowadzenia postępowania zabezpieczającego), tak jak jest liczony w przypadku wszczęcia postępowania w przedmiocie wykonania zabezpieczenia i zbędności wytoczenia powództwa” – tak: Z. Woźniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 67.

²⁵ „Z jednej strony wymaga się od uprawnionego, który uzyskał zabezpieczenie przed wszczęciem postępowania, aby złożył wniosek o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego w terminie 2 tygodni od dnia, w którym powództwo miało zostać wytoczone, niezależnie od tego kiedy koszty wykonania zabezpieczenia zostaną ustalone, z drugiej zaś strony uprawnionemu, który uzyskał zabezpieczenie na podstawie nakazu zapłaty, daje się możliwość złożenia wniosku w terminie 2 tygodni (...) od dnia, w którym organ egzekucyjny ustalił koszty wykonania zabezpieczenia” – tak: Z. Woźniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 67–68.

²⁶ Tak: Z. Woźniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 68. Zastrzeżenia budzi jednak stanowisko tego autora, że „nawet gdyby sąd wydał rozstrzygnięcie, w którym nie objąłby wszystkich poniesionych przez stronę kosztów (przykładowo dlatego, że koszty wykonania zabezpieczenia nie zostały ustalone), mógłby wydać orzeczenie korygujące w trybie art. 108¹ k.p.c.”, gdyż ten ostatni przepis odnosi się do kosztów sądowych, a nie kosztów procesu, chyba że przyjmie się możliwość analogicznego stosowania tego przepisu do rozważanego przypadku.

egzekucji należy do niego. Norma wyrażona w tym przepisie znajdzie zastosowanie do rozpatrywanego przypadku na podstawie art. 743 § 1 k.p.c., który stanowi, że jeżeli postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym. Podstawę do ustalenia przez sąd tych kosztów stanowi postanowienie wydane przez komornika. Należy wykluczyć możliwość ich ustalania we własnym zakresie przez sąd, o którym mowa w art. 745 § 1 k.p.c. Skoro bowiem odnośnie do tego przypadku przewidziana jest odrębna droga ich ustalania, to musi zostać ona wyczerpana, aby osoba, która poniosła koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, mogła dochodzić ich zwrotu.

4.2.2. Uszczegółowienie stanowiska przez Sąd Najwyższy i próba oceny

Pogląd Sądu Najwyższego w powołanej uchwale z 1995 r. został wyrażony w sposób bardzo ogólny, ograniczający się do wskazania podobieństwa sytuacji uzasadniającego stosowanie analogii. Sąd Najwyższy następnie w uzasadnieniu uchwały z dnia 14 listopada 2012 r. stwierdził, że „liczenie wspomnianego terminu od rzeczywistego uprawomocnienia się postanowienia komornika o ustaleniu kosztów postępowania zabezpieczającego nie jest obciążone ryzykiem utraty roszczenia o zwrot tych kosztów z powodu niezachowania terminu. Postanowienie komornika ustalające koszty postępowania zabezpieczającego ma w sprawie o przyznanie tych kosztów znaczenie prejudycjalne, jest bowiem konieczne, aby sąd mógł rozstrzygnąć o zwrocie kosztów postępowania zabezpieczającego. Dopóki postanowienie komornika nie stanie się prawomocne, dopóty sąd nie może rozstrzygnąć o roszczeniu o zwrot kosztów postępowania zabezpieczającego. W razie zatem złożenia wniosku o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego przed uprawomocnieniem się postanowienia komornika o ustaleniu

ich wysokości, nie zachodzi konieczność (...) oddalenia tego wniosku, jako przedwczesnego, lecz sąd powinien wstrzymać się z rozpoznaniem wniosku do chwili jego uprawomocnienia, co z reguły stwierdzi po zbadaniu akt komorniczych. W razie natomiast powzięcia wiadomości, że postanowienie komornika zostało zaskarżone, sąd, stosując art. 177 § 1 pkt 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., może zawiesić postępowanie w sprawie o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego, nie budzi bowiem wątpliwości, że postępowanie w sprawie ustalenia kosztów postępowania zabezpieczającego jest innym postępowaniem cywilnym w rozumieniu art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c.”²⁷.

Przytoczone powyżej *in extenso* stanowisko Sądu Najwyższego oraz rozróżnienie poczynione przez Z. Woźniaka²⁸ wskazują, że przez wniosek, o którym mowa w art. 745 § 1 k.p.c., należałoby rozumieć żądanie zasądzenia na rzecz uprawnionego podmiotu kosztów postępowania zabezpieczającego, jednak bez konieczności wskazywania konkretnej kwoty, której żąda on z tego tytułu, gdy nie zostało jeszcze wydane postanowienie komornika o ustaleniu takich kosztów, nie wspominając już o jego prawomocności. W takiej sytuacji wniosek powinien być składany w terminie dwóch tygodni od uprawomocnienia się nakazu zapłaty. Do takiego wniosku można dojść także na podstawie uzasadnienia cytowanej uchwały. Dopuszczając bowiem możliwość zawieszenia postępowania wszczętego takim wnioskiem ze względu na brak prejudycjalnego postanowienia komornika, należy przyjąć, że wniosek taki może być złożony także pomiędzy uprawomocnieniem się nakazu zapłaty (w którym nie orzeczono o tych kosztach) a wydaniem powołanego postanowienia. W takim wypadku termin do złożenia wniosku przyjęty przez Sąd Najwyższy w uchwale z 1995 r. należałoby traktować jako moment końcowy do dokonania tej czynności, tj. wskazania dnia, do którego uprawniony może wystąpić z takim wnioskiem²⁹.

²⁷ Uchwała SN z dnia 14.11.2012 r., III CZP 70/12, OSNC 2013/4/46.

²⁸ Odnosnie do chwili, w której ma być złożony wniosek, momentu, w którym sąd ustala wysokość kosztów, oraz momentu, kiedy wydawane jest rozstrzygnięcie w tym przedmiocie.

²⁹ Por. uchwała SN z dnia 2.12.2003 r., III CZP 90/03, OSNC 2005/2/21 oraz uchwała SN z dnia 5.05.1988 r., III CZP 29/88, OSNC 1989/10/151 dotyczące liczenia terminu do złożenia zażalenia na postanowienia, o których mowa w art. 795 k.p.c.

Zatem uprawniony mógłby wystąpić z przedmiotowym wnioskiem natychmiast po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty, gdy czynności komornika polegające na wykonaniu zabezpieczenia nie zostały jeszcze zakończone.

W przypadku przyjęcia takiej interpretacji przedmiotowy wniosek zbliżony byłby charakterem do wniosku o zasądzenie kosztów procesu składanego przez profesjonalnego pełnomocnika w toku procesu (art. 109 § 1 k.p.c.), na początkowym jego etapie, gdy strona z oczywistych względów nie może jeszcze wskazać, o zasądzenie jakiej kwoty konkretnie wnosi. Oba powołane stanowiska jednak prowadzą do tego, że gdy wniosek taki składany jest przed ustaleniem kosztów postępowania zabezpieczającego przez komornika, a po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty, to powstaje konieczność oczekiwania na powołany prejudykat.

Rozwiązaniu takiemu zarzucić można to, że wprowadza się nim termin do złożenia samego wniosku o przyznanie kosztów, gdy w chwili jego składania brak jest postanowienia komornika o ustaleniu kosztów wykonania zabezpieczenia, w związku z czym zachodzi potrzeba oczekiwania na ten wspomniany prejudykat. Wydawać by się mogło, że jeżeli ustawodawca wskazuje na konieczność złożenia wniosku o przyznanie kosztów, to wnioskodawca powinien już w tym momencie znać ich wysokość. Przyjmowanie, że w sprawie o charakterze ubocznym zachodzi konieczność zawieszenia postępowania, powoduje, iż postępowanie, które powinno w założeniu przebiec w sposób szybki i nieskomplikowany, przedłuża się w oczekiwaniu na wydanie powołanego prawomocnego postanowienia komornika. Jednak taki jest skutek braku uregulowania w art. 745 § 1 k.p.c. zasadniczych kwestii mających znaczenie zarówno dla wierzyciela, jak i dla dłużnika, tj. przede wszystkim terminu, do którego wniosek taki może zostać złożony, i momentu początkowego, od którego ta czynność procesowa może zostać dokonana. W związku z tym tworzenie na podstawie analogii norm prawnych

Z. Woźniak zasadnie także wskazał, że chwila, w której wniosek winien być złożony, tj. od której rozpoczyna bieg termin do złożenia wniosku, jest oznaczona określoną fazą postępowania – tak przykładowo w art. 109 i 351 § 1 k.p.c. Z. Woźniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 68.

dla rozważanych zagadnień powinno zmierzać do takiego ukształtowania tego postępowania, aby zabezpieczone były prawnie chronione interesy wierzyciela oraz dłużnika.

Po porównaniu obu powołanych stanowisk wydaje się, że prowadzą one do tego samego rezultatu. Sąd Najwyższy wskazuje bowiem tylko moment końcowy, do którego rozpatrywany wniosek należy złożyć, a Z. Woźniak uzasadnia, od kiedy w ogóle taki wniosek może być złożony. Można przyjąć, że oba stanowiska się uzupełniają, a zarzuty powołanego autora wynikają z braku precyzji w poglądzie sformułowanym przez Sąd Najwyższy w uchwale z 1995 r. Sąd Najwyższy bowiem w tej uchwale przyjął, że wniosek wierzyciela powinien być złożony w ciągu dwóch tygodni, liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia poniesionych przez wierzyciela. Jednak nie wskazał, aby czynność taka była możliwa tylko w terminie dwutygodniowym, tj. liczonym wyłącznie od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika. Z uchwały z 2012 r. wynika, że stanowisko Sądu Najwyższego w przedmiocie terminu, w którym rozważany wniosek ma być złożony, jest z upływem czasu uzupełniane o kolejne elementy z zastosowaniem ogólnych instytucji postępowania cywilnego.

4.3. Określenie długości terminu do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego

4.3.1. Ocena stanowiska Sądu Najwyższego

Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z 1995 r., a dotyczące określenia długości terminu do złożenia wniosku o zwrot kosztów postępowania zabezpieczającego, zostało oparte także na analogicznym stosowaniu przepisu art. 745 § 2 k.p.c. Wynika z tego, że w rozważanej sytuacji jako podstawę analogii przyjęto normę prawną wyrażoną wyraźnie w powołanym przepisie także odnośnie do długości terminu. Stanowisko to w tej kwestii (tj. analogicznego stosowania takiego samego terminu)

nie zostało jednak uargumentowane, gdyż automatycznie przyjęto, że rozważany wniosek ma być złożony w terminie dwóch tygodni, a więc tak samo jak w § 1 art. 745 k.p.c. O ile za uzasadnione należy uznać podobieństwo dotyczące rozważanych sytuacji w zakresie organu uprawnionego do rozpoznania wniosku, o tyle odnośnie do analogicznego stosowania do omawianego wniosku części normy prawnej dotyczącej terminu z art. 745 § 2 k.p.c. sytuacja nie wydaje się już tak oczywista. Już sam stopień modyfikacji źródła stanowiącego podstawę do wnioskowania na podstawie analogii w zakresie zdarzenia, od którego termin do złożenia wniosku powinien biec, powoduje, że w zakresie analogicznego stosowania terminu z art. 745 § 2 k.p.c. podobieństwa sytuacji nie można ujmować w sposób uproszczony.

4.3.2. Własne stanowisko

Przyjęta przez Sąd Najwyższy długość rozważanego terminu jest uzasadniona, ale innymi względami niż prosta *analogia legis* z powołanego powyżej przepisu. Wskazuje się mianowicie, że podstawą wnioskowania przez analogię mogą być „zasady” stanowiące jedynie wyraz pewnych stałych preferencji szczegółowych, które można przypisać prawodawcy na podstawie wiedzy o treści „zwykłych” norm prawnych³⁰. L. Leszczyński stwierdza, że w takim przypadku rozumowanie przebiega od stwierdzenia braku regulacji, przez ustalenie szczegółowych, powtarzalnych preferencji prawodawcy wyrażonych w przepisach, następnie przez przyjęcie założenia o ich konsekwentnym prezentowaniu oraz wyprowadzenie z tych preferencji (do utworzenia dla potrzeb procesu decyzyjnego) najpierw zasady, a następnie utworzenie na gruncie tej zasady normy, stanowiącej podstawę decyzji w procesie³¹.

³⁰ L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Zakamycze 2001, s. 252–253. Por. także: M. Wałasik, *op. cit.*, s. 341–343 – autor wskazuje inny przykład rekonstruowania normy prawnej na takiej podstawie.

³¹ L. Leszczyński, *op. cit.*, s. 252–253.

Po uwzględnieniu powyższego należy zauważyć, że w Kodeksie postępowania cywilnego występuje kilka sytuacji dotyczących możliwości domagania się zwrotu poniesionych kosztów, a rozstrzygnięcie w tym przedmiocie nie jest wydawane w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Oparcie się na przepisach zawierających takie normy jest uzasadnione ze względu na podobieństwo wyraźnie unormowanych sytuacji do rozważanej. Chodzi o przypadki żądania zwrotu kosztów określone w art. 194, 196 i 203 k.p.c. Z powołanych uregulowań wyraźnie wynika, że prawo strony do zgłoszenia żądania zwrotu poniesionych kosztów zostało ograniczone jednym terminem – dwutygodniowym. Taki sam termin przyjęto w obu sytuacjach uregulowanych w art. 745 § 2 k.p.c., a zatem został on uznany przez ustawodawcę za odpowiedni (preferowany) do zagwarantowania uczestnikom postępowania cywilnego prawidłowej realizacji ich praw procesowych. Tak samo rozważany termin został określony w art. 351 § 1 k.p.c., który stanowi, że strona może w ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia wyroku, a gdy doręczenie wyroku następuje z urzędu – od jego doręczenia, zgłosić wniosek o uzupełnienie wyroku, jeżeli sąd nie zamieścił w wyroku dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu. W tym ostatnim chodzi m.in. o orzeczenie o kosztach procesu, gdy strona działa osobiście bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, gdyż wtedy sąd o takich kosztach orzeka z urzędu (art. 109 § 1 k.p.c.)³². Choć przepis art. 351 § 1 k.p.c. stanowi o wyroku, to powołany termin znajdzie także zastosowanie do orzeczenia o kosztach wydanego w przypadku umorzenia postępowania np. na skutek cofnięcia pozwu, gdy pozwany będzie jednocześnie stroną przegrywającą (art. 108 § 1 k.p.c. i art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c.).

Na tej podstawie można zatem odtworzyć preferencje prawodawcy w zakresie określenia terminu do złożenia wniosku w przypadku braku

³² W takim przypadku może się zdarzyć, że sąd z urzędu orzeknie o poniesionych przez stronę kosztach postępowania zabezpieczającego, gdy zostaną one ustalone przed wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a strona wykaże, iż takie koszty poniosła.

rozstrzygania o roszczeniu zgłoszonym w postępowaniu głównym. Po zastosowaniu wskazanego wnioskowania na podstawie analogii z konsekwentnych preferencji szczegółowych wydaje się, że termin dwutygodniowy do złożenia rozpatrywanego wniosku jest rzeczywiście odpowiedni. Wniosek taki uzyskuje się jednak na innej podstawie od przyjętej przez Sąd Najwyższy w uchwale z 1995 r.

4.4. Dopuszczalność pouczeń na podstawie art. 5 k.p.c.

Przyjmując dopuszczalność ograniczenia terminem złożenia wniosku o zwrot kosztów postępowania zabezpieczającego, które powstały (zostały ustalone) po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, należy także rozważyć dopuszczalność pouczenia strony o możliwości złożenia takiego wniosku i terminie do dokonania takiej czynności.

Zgodnie z przepisem art. 5 k.p.c. w razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. Ponadto w myśl art. 212 § 2 k.p.c. w razie uzasadnionej potrzeby przewodniczący może udzielić stronom niezbędnych pouczeń. Poza tym na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego należy odróżnić sytuacje, kiedy pouczenia są obowiązkowe (np. art. 327 § 1, 357 § 2 k.p.c.), od sytuacji, gdy występuje tylko możliwość pouczenia, a więc na podstawie art. 5 k.p.c. Podmiotem zobowiązanym do dokonywania pouczeń jest także komornik sądowy³³. Niezależnie jednak od tego, na jakim podmiocie taki obowiązek miałby spoczywać (komorniku sądowym czy sędzie), to podstawowa wydaje się kwestia, czy podmiot taki może osobę uprawnioną do otrzymania pouczeń pouczyć odnośnie do

³³ Tak np.: W. Sługiewicz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 1997 r., II CKN 61/96*, PS 1999, nr 1, s. 120; J. Świeczkowski, *Zakres zastosowania art. 5 k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym (zagadnienia wybrane)*, PPE 2003, nr 9–10, s. 41.

terminu do złożenia wniosku o zwrot rozważanych kosztów. Ze sformułowania przepisów art. 5 i 212 § 2 k.p.c. nie wynika, czy sąd może pouczać o terminie do dokonania czynności procesowej, gdy nie wynika on wyraźnie z treści przepisu, a przyjmowany jest jednolicie w orzecznictwie. Wydaje się, że możliwość takiego pouczenia należałoby odrzucić. Pouczenie powinno sprowadzać się do informowania o treści obowiązujących przepisów, istocie wynikających z nich obowiązków. Nie wydaje się możliwe, aby sąd lub komornik mógł dokonać rozważanego pouczenia, gdyż pomimo że działanie takie stanowiłoby pouczenie o czynnościach procesowych, to wskazania w tym zakresie wynikałyby z utrwalonego orzecznictwa, a nie obowiązujących przepisów prawnych. Podmiot uprawniony do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów poniesionych w postępowaniu zabezpieczającym nie otrzyma więc ani od sądu, ani od komornika stosownego pouczenia w zakresie terminu do złożenia wniosku o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego powstałych po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie³⁴.

W tym kontekście pojawia się więc zagadnienie, w jaki sposób podmiot taki ma się dowiedzieć o terminie do złożenia rozważanego wniosku, a w szczególności o jego długości i dacie początkowej jego biegu. Problem ten wiąże się z szerszym zagadnieniem należytej dbałości strony o swoją sprawę. Bez wątpienia aktywne uczestnictwo stron w procesie zależy od znajomości prawa procesowego, a niezajomość obowiązujących reguł może skutkować jego przegraniem³⁵. Na stronie ciąży ciężar procesowy, tj. powinności procesowe, których niedopełnienie skutkuje negatywnymi konsekwencjami dla uczestnika procesu, ale już nie dla strony przeciwnej³⁶. Zasada dbałego działania przejawia się m.in. w powinności zachowania terminów do dokonania czynności procesowych³⁷. Jednocześnie starając się stworzyć wzorzec starannego

³⁴ Inną kwestią jest to, że w przypadku braku takiego pouczenia stroną mogą spotkać negatywne skutki w postaci oddalenia wniosku, o którym mowa w art. 745 § 1 k.p.c.

³⁵ A. Łazarska, *Należyta dbałość o swoją sprawę w procesie cywilnym*, PS 2009, nr 5, s. 49.

³⁶ *Ibidem*, s. 52.

³⁷ *Ibidem*, s. 53–54.

działania, wskazuje się, że w takim przypadku chodzi o takie działania, które każdy dorosły i zapobiegliwy człowiek podejmuje z własnej inicjatywy w swoich życiowych sprawach na podstawie własnych doświadczeń życiowych³⁸. Jakkolwiek powyższe uwagi odnoszą się do działania w procesie, to brak jest podstaw, aby wzorca takiego nie stosować także w innych postępowaniach uregulowanych w Kodeksie postępowania cywilnego, w tym w postępowaniu zapoczątkowanym wnioskiem z art. 745 § 1 k.p.c. Także bowiem w tego typu postępowaniach bez wątpienia zachodzi konieczność przestrzegania wymagań dotyczących czynności procesowej, a więc w szczególności zasady formalizmu procesowego, w tym terminu do dokonania takich czynności procesowych.

W tym kontekście szczególnie uwidacznia się praktyczne stosowanie zasady *ignorantia iuris nocet*, w szczególności odnośnie do obowiązku znajomości wykładni przepisów prawa. W doktrynie oraz orzecznictwie brak jest zgodnego stanowiska co do tego ostatniego zagadnienia. Z jednej strony L. Morawski wskazuje, że w myśl zasady *ignorantia iuris nocet non exculpat* nieznajomość prawa szkodzi, a więc fakt, że strona nie zna treści przepisów prawa, nie stanowi zasadniczo okoliczności usprawiedliwiającej. Autor ten podkreśla także, iż „zgodnie z powszechnie przyjmowanym poglądem” powyższa zasada „odnosi się również do znajomości prawidłowej wykładni przepisów prawnych; strona nie może się zatem zasadniczo usprawiedliwiać tym, że nie znała prawidłowej interpretacji przepisów prawnych”³⁹. Odmienne stanowisko w tym zakresie zajmuje W. Lang.

³⁸ *Ibidem*, s. 54; postanowienie SN z dnia 23.06.1981 r., IV PZ 35/81, LEX nr 8336; uzasadnienie wyroku SN z dnia 24.04.2013 r., IV CSK 587/12, LEX nr 1365715.

³⁹ L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 375–376, z powołaniem się na uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7.03.1995 r., W 9/94, OTK 1995/1/20, w której uzasadnieniu organ ten stwierdził, że „funkcjonowanie prawa (...) opiera się na założeniu, że wszyscy adresaci obowiązującej normy prawnej (...) znają jej właściwą treść (tzw. fikcja powszechnej znajomości prawa) i że nikt nie może uchylić się od ujemnych skutków naruszenia tej normy na tej podstawie, że normy tej nie znał lub rozumiał ją opacznie (*ignorantia iuris nocet*)”. Jednak jednocześnie Trybunał zaznaczył, że „przy założeniu, że powszechnie obowiązująca wykładnia ustaw ustalana przez Trybunał Konstytucyjny niczego nie dodaje i niczego nie ujmuje z treści obowiązujących norm prawnych, a jej moc wiążąca (...) odnosi się także do czasu przed podjęciem i ogłoszeniem w Dzienniku Ustaw stosownej uchwały Trybunału Konstytucyjnego, okoliczność,

Według niego z punktu widzenia percepcji tekstu prawnego można wyróżnić dwie podstawowe kategorie podmiotów, tj. (1) osoby fizyczne niemające wykształcenia prawniczego, niewykonujące zawodów prawniczych, niepełniące instytucjonalnych funkcji w procesie stosowania prawa oraz niepodjęjące działań wymagających znajomości odpowiednich przepisów prawa, a także (2) organy państwowe, osoby prawne oraz osoby fizyczne mające wykształcenie prawnicze lub odgrywające wyżej wymienione role⁴⁰.

że podmiot obowiązany do przestrzegania danej normy lub organ powołany do jej stosowania kierował się w swoich zachowaniach czy czynnościach konwencjonalnych, orzeczeniach bądź decyzjach rozumieniem tej normy niezgodnym z ogłoszoną później wykładnią Trybunału Konstytucyjnego, nie stanowi sama przez się usprawiedliwienia tych zachowań lub czynności. **Z tego, iż co do rozumienia niektórych przepisów mogą występować wątpliwości interpretacyjne, nie wynika generalne przyzwolenie na dowolność interpretacyjną** w odniesieniu do przepisów ustaw nie poddanych wykładni Trybunału Konstytucyjnego **ani generalne przyzwolenie na taką dowolność przed wydaniem i ogłoszeniem stosownej uchwały Trybunału**. To ogólne stwierdzenie nie wyłącza jednak **tolerowania przez porządek prawny pewnego marginesu rozbieżności interpretacyjnych w praktyce funkcjonowania prawa** (w zachowaniach podmiotów zobowiązanych do przestrzegania norm prawnych oraz w działaniach organów powołanych do ich stosowania) – ze względu na inne wartości chronione przez ten porządek. Tak jak nie może być generalnego przyzwolenia na dowolność w interpretowaniu ustaw, tak samo **nie można generalnie wykluczyć pewnego »marginesu usprawiedliwienia« rozbieżności interpretacyjnych ze względu na szczególne okoliczności**. **Skoro wątpliwości interpretacyjne zdarzają się często w funkcjonowaniu prawa** (...) i w związku z tym występują rozbieżności interpretacyjne nawet między autorytetami prawniczymi, to **niemożliwe do spełnienia byłoby wymaganie, aby wszyscy w jednakowy sposób rozstrzygali wszystkie wątpliwości interpretacyjne**. (...) Chociaż więc nietrafna jest teza o obowiązywaniu wykładni ustalonej w uchwale Trybunału Konstytucyjnego dopiero od momentu podjęcia tej uchwały czy jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, niewątpliwie moment podania wykładni do wiadomości adresatów normy prawnej – przez ogłoszenie w Dzienniku Ustaw – może być cezurą istotną w ocenie zachowań niezgodnych z tą wykładnią. Mianowicie od momentu podania wykładni Trybunału do wiadomości adresatów normy prawnej postępowanie niezgodne z treścią normy ustalonej przez Trybunał musi zawsze spotykać się z taką samą dezaprobatą ze strony prawa, jak postępowanie sprzeczne z ustawą. Natomiast postępowanie niezgodne z tą normą prawną w jej właściwym (prawidłowym) rozumieniu, ustalonym wiążąco przez Trybunał Konstytucyjny, zrealizowane przy odmiennym rozumieniu tej normy przed podjęciem stosownej uchwały Trybunału i podaniem jej do wiadomości adresatów normy musi podlegać ocenie bardziej złożonej, a praktyczne konsekwencje prawne takiego postępowania muszą być ustalane z uwzględnieniem także innych okoliczności⁴¹. Choć powyższe uwagi odnoszą się do nieobowiązującej już instytucji powszechnie obowiązującej wykładni ustaw ustalonej przez Trybunał Konstytucyjny, to wydaje się, że w kontekście niniejszego opracowania przytoczone uwagi można także odnieść do wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy.

⁴⁰ W. Lang [w:] *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, pod red. S. Wróńskiej, Kraków 2005, s. 173.

Przytoczone twierdzenie L. Morawskiego o powszechnej znajomości także wykładni przepisów prawnych określa jako przesadne⁴¹. W odniesieniu do pierwszej kategorii wymienionych przez siebie podmiotów wskazuje, że niezbędne jest przyjęcie w ograniczonym zakresie wzruszalnego domniemania pragmatycznej jasności prawa, przy czym domniemanie takie dotyczy tylko norm i zasad prawnych stanowiących przedmiot podstawowej wiedzy o prawie, którą tworzą podstawowe informacje o nim, a bez tych informacji osoby dorosłe i poczytalne nie są w stanie żyć we współczesnym społeczeństwie. Ponadto domniemanie takie nie obejmuje znajomości reguł dekodowania norm z przepisów prawnych⁴².

Warto jeszcze wskazać na ujmowanie powyższej zasady w przypadku rozpatrywania wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego. W orzecznictwie wskazano, że stanowisko, iż każdy błąd adwokata w stosowaniu i interpretacji prawa procesowego oznacza jego winę, jest za daleko idące. Nie uwzględnia bowiem subiektywnego elementu, nieodłącznego od pojęcia winy, oraz potrzeby rozważenia konkretnych okoliczności danego wypadku⁴³. K. Potrzebowski wskazał, iż istnieją sytuacje, w których przy przestrzeganiu należytej staranności w czasie wykonywania zawodu adwokat może popełnić błąd procesowy tylko z tej przyczyny, że przepis prawny nie jest jasny i może być różnie interpretowany, że istnieje luka w prawie lub że orzecznictwo sądowe jest rozbieżne i wymaga ujednolicenia w drodze uchwalenia zasady prawnej⁴⁴.

Prezentacja powyższych stanowisk jest konieczna, gdyż obrazuje trudności w tym, jak należałoby potraktować uchybienie terminowi

⁴¹ *Ibidem*, s. 175.

⁴² *Ibidem*, s. 177, 180. Jeśli chodzi o drugą kategorię podmiotów, autor ten wskazuje, że odnosi się do niej zasada *ignorantia iuris nocet excusat*, obejmująca swoim zakresem prawidłową wykładnię relewantnych norm prawnych. Odnosi się ona również do osób, które inicjują postępowanie administracyjne lub sądowe. Jednak w wypadku, gdy wykładnia danego przepisu prawnego jest sprawą sporną w orzecznictwie sądowym lub doktrynie prawniczej, występuje usprawiedliwiona nieznajomość prawa (*ibidem*, s. 181).

⁴³ Postanowienie SN z dnia 23.12.1970 r., II CZ 180/70, LEX nr 6843.

⁴⁴ K. Potrzebowski, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 grudnia 1970 r., II CZ 180/70*, *Palestra* 1972, nr 2, s. 92.

do złożenia wniosku z art. 745 § 1 k.p.c. Skoro bowiem nawet w przypadku podmiotów profesjonalnie zajmujących się stosowaniem prawa może zasada *ignorantia iuris nocet* nie zawsze znajdzie zastosowanie (choć obecnie wydaje się, że przypadki takie będą należeć do niezmiernie rzadkich), to sytuację, w której doszło do uchybienia terminu przez podmiot niezajmujący się stosowaniem prawa, należałoby traktować mniej rygorystycznie. Co do zasady trudno byłoby postawić osobie fizycznej należącej do takiego kręgu podmiotów, składającej na podstawie art. 745 § 1 k.p.c. wniosek o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego z rażącym uchybieniem terminu sugerowanego przez Sąd Najwyższy, zarzut, że nie zachowała przedmiotowego terminu. Nie wynika on bowiem w ogóle z ustawy, w doktrynie i orzecznictwie przeważa stanowisko o konieczności stosowania na zasadzie analogii terminu dwutygodniowego. O ile nie powinno być wątpliwości odnośnie do powinności znajomości takiej wykładni przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego, o tyle – opierając się w tym zakresie na przytoczonym poglądzie W. Langa – należy stwierdzić, że znajomość wykładni prawa i orzecznictwa sądowego przez „podmiot nieprofesjonalny” nie jest już tak oczywista. Nie wydaje się, aby osoba taka, decydując się na wszczęcie postępowania cywilnego, w tym postępowania zabezpieczającego, była zobowiązana do zapoznania się z orzecznictwem i doktryną dotyczącymi zagadnień, z jakimi potencjalnie może zetknąć się w toku tegoż postępowania. W takim przypadku na „podmiot nieprofesjonalny” nakłada się nadmierne obowiązki.

W rozważanej sytuacji dochodzi zatem do tego, że sąd, nie mogąc pouczyć strony o terminie do złożenia rozważanego wniosku, oddali go z powodu przekroczenia terminu do jego złożenia. Wątpliwe w takiej sytuacji wydaje się składanie następnie wniosku o przywrócenie rozważanego terminu, gdyż brak było obowiązku pouczenia, a więc strona nie może bronić się tym, że uchybiła terminowi, ponieważ sąd nie pouczył jej w tym zakresie.

5. Podsumowanie

Zagadnienie terminu do złożenia wniosku o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego na podstawie przepisu art. 745 § 1 k.p.c., jak wynika z przedstawionych rozważań, nadal wywołuje szereg wątpliwości interpretacyjnych. W szczególności dotyczą one zakresu możliwości stosowania w drodze analogii terminu do złożenia wniosku o przyznanie kosztów w postępowaniu zabezpieczającym, określonego w powyższym przepisie, odnośnie do daty początkowej jego biegu, długości tego terminu, a także dopuszczalności pouczenia podmiotów uprawnionych o długości tego terminu. Przedstawione zagadnienie, wobec rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie, wymaga znowelizowania art. 745 § 1 k.p.c. w taki sposób, aby usunąć istniejące obecnie luki prawne. Posiłkowanie się w tym zakresie analogią wydaje się wystarczające, jednakże w przypadku, gdy chodzi o zagadnienia o tak zasadniczym znaczeniu dla uczestników postępowania, należy postulować, aby kwestie związane z określeniem daty początkowej biegu rozważanego terminu i samej jego długości zostały uregulowane w sposób wyraźny w kodeksie.

STRESZCZENIE **Rola samorządu zawodowego komorników sądowych w demokratycznym państwie prawnym**

Samorząd zawodowy, jako rodzajowa odmiana samorządu specjalnego, to instytucja, która swe umocowanie wywodzi z najwyższego aktu prawodawczego, jakim jest w Polsce Konstytucja. Świadczy to o tym, iż jego pozycja ma fundamentalne znaczenie w funkcjonowaniu demokratycznego państwa prawnego. Wypełniając swe zadania, samorząd zawodowy m.in. stoi na straży deontologii zawodowej, reprezentuje środowisko zawodowe czy prowadzi sądownictwo dyscyplinarne. Przedmiotem niniejszego opracowania jest wykazanie roli, jaką odgrywa w państwie samorząd zawodowy komorników sądowych. Chcąc właściwie zobrazować instytucję samorządu zawodowego, autor początkowo wyjaśnia istotę decentralizacji władzy publicznej, definiuje pojęcie samorządu oraz przedstawia jego typologię. W dalszej części artykułu autor dokonuje analizy funkcji oraz zadań samorządu komorniczego, formułując zarazem postulaty de lege ferenda. Odnosząc się krytycznie do niektórych regulacji dotyczących funkcjonowania samorządu komorniczego, autor akcentuje potrzebę wzmocnienia jego pozycji w państwie.

SUMMARY **Role of the Judicial Officers' Professional Association in the Democratic State**

The professional association, as a specific type of special association, shall mean the institution acting on the basis of the provisions of the most important legal act in Poland – the Constitution. This means that its position is of great importance for the functioning of the democratic state. While fulfilling its tasks, the professional association, inter alia, upholds the professional deontology, represents the professional community or conducts judicial disciplinary proceedings. The subject of the following study shall be to identify the role played by the judicial officers' professional association in the democratic state. In order to precisely illustrate the institution of the professional association, the author first explains the core of the decentralisation of public power; then defines the notion of association and presents its typology. In the next part of the article, the author undertakes the analysis of functions and tasks assigned to the judicial officers' association, by formulating de lege ferenda postulates at the same time. By criticising certain regulations concerning the operation of the judicial officers' association, the author underlines the need for strengthening its position in the democratic state.

Rola samorządu zawodowego komorników sądowych w demokratycznym państwie prawnym

I. Wprowadzenie

Transformacja systemu politycznego, do której doszło w Polsce na przełomie lat 80. i 90. XX w., przyczyniła się do ponownego rozwoju idei samorządności. To właśnie w tym okresie decydenci polityczni, mając w pamięci trudne doświadczenia realnego socjalizmu, uświadomili sobie, że przekraczanie granic etatyzmu i budowa centralistycznego modelu administracji nie służy państwu oraz może mieć wobec niego dysfunkcyjny charakter. Słusznie uznano także, iż brak partycypacji społecznej w życiu politycznym stanowi zarzewie kryzysu struktur państwowych. Alternatywą dla takiego zagrożenia był rozwój społeczeństwa obywatelskiego, którego fundamentem jest szeroko rozumiany samorząd¹.

Od momentu ówczesnej transformacji do dzisiaj ukształtowały się właściwie wszystkie formy samorządu. Utworzono samorząd terytorialny uczestniczący w sprawowaniu władzy publicznej, a konstytucyjną

¹ P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa 2012, s. 7.

zasadą stała się decentralizacja władzy publicznej, postrzegana jako jeden z fundamentów III Rzeczypospolitej. W filozofii demokratycznego państwa prawnego swe miejsce znalazły też samorządy zawodowe.

Podstawą prawnoustrojową istnienia w porządku państwowym Rzeczypospolitej samorządności zawodowej zawodów zaufania publicznego jest art. 17 ust. 1 Konstytucji RP². *Ratio legis* tego przepisu było utworzenie samorządów zawodowych jako zdecentralizowanego komponentu administracji publicznej, któremu powierzono rolę pomocniczą w wykonywaniu władztwa w celu realizacji zadań publicznych zarówno dla członków samorządów, jako tzw. korporacji prawa publicznego, jak i dla dobra wszystkich obywateli, czyli szeroko pojętego interesu publicznego³.

Przedmiotem niniejszego opracowania nie będzie jednak zdefiniowanie pojęcia samorządu zawodowego w szerokim tego słowa znaczeniu. Swą analizę zamierzam skoncentrować bowiem na wybranym samorządzie zawodowym, którym jest samorząd komorników sądowych. Trzon rozważań zawartych w pracy skupia się na funkcji, którą pełni samorząd komorniczy będący jedną z form zdecentralizowanej administracji publicznej powołanej do wykonywania zadań państwowych. Aby osiągnąć podstawowy cel pracy, należy zrealizować szereg celów szczegółowych, w tym przede wszystkim:

- uporządkować i zdefiniować główne pojęcia związane z opracowywanym tematem;
- przedstawić rys historyczny samorządu komorników sądowych;
- wskazać funkcje i zadania samorządu komorników sądowych;
- dokonać oceny obecnie obowiązujących regulacji poświęconych samorządowi komorniczemu i sformułować wnioski *de lege ferenda*.

² Dz.U. Nr 78, poz. 483, dalej: Konstytucja RP.

³ J. Szymański [w:] *Samorząd zawodowy w demokratycznym państwie prawa. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji we współpracy z Mazowieckim Forum Samorządów Zawodów Zaufania Publicznego*, Warszawa 2014, s. 22 i n.

Praca została oparta na różnorodnym materiale źródłowym, w tym przede wszystkim na aktach prawnych, literaturze przedmiotu, orzecznictwie, wewnętrznych aktach samorządowych oraz spostrzeżeniach własnych.

2. Podstawowe pojęcia

Fundamentalnym pojęciem, które z uwagi na przedmiot opracowania należy wytłumaczyć, jest „samorząd zawodowy”. Przy próbie jego wyjaśnienia nie wystarczy jednak samo podanie definicji, lecz konieczne jest przedstawienie istoty tej instytucji. W związku z tym za punkt wyjścia do dalszych rozważań dotyczących samorządu zawodowego komorników sądowych przyjąć należy wyjaśnienie istoty decentralizacji.

2.1. Decentralizacja

Na obecnym etapie rozwoju struktur państwowych cała administracja nie może być wykonywana tylko przez jeden podmiot, szczególnie gdy ma ona być wykonywana w sposób prawidłowy. Zadania z tego zakresu realizowane są przez wiele podmiotów, które z uwagi na pełnienie podobnych funkcji tworzą wspólny aparat administracyjny. Jest to struktura organizacyjna zbudowana w sposób niejednolity oraz wewnętrznie zróżnicowany. Między poszczególnymi podmiotami występującymi w ramach tego aparatu zachodzą różnorodne stosunki, które często diametralnie się od siebie różnią, w zależności od roli, jaką mają odgrywać poszczególne struktury w administrowaniu. Stosunki te mogą być kształtowane na podstawie dwóch koncepcji budowy struktury organizacyjnej administracji, a mianowicie: koncepcji centralizacji i decentralizacji. Koncepcje te są wobec siebie przeciwstawne, lecz nie wykluczają się wzajemnie, a wręcz uzupełniają. Jak słusznie zauważa P. Rączka, nie ma obecnie administracji do końca scentralizowanej bądź zdecentralizowanej. Procesy te bowiem przebiegają w tym samym

aparacie równolegle, dotyczą jedynie różnych jego części. Oceniając zatem organizację administracji, możemy mówić tylko o stopniach scentralizowania czy zdecentralizowania⁴.

Jak uważa J. Filipek, pojęcie centralizacji nawiązuje do treści i zakresu zależności hierarchicznej, na którą składają się zależność osobowa oraz służbowa. Pierwsza z nich (tj. zależność osobowa) obejmuje m.in. zależność w zakresie decydowania o przyjęciu do służby, upoważnienie w sprawie zawieszenia w urzędowaniu, stosowanie środków odpowiedzialności służbowej, decydowanie w sprawach awansu, urlopów czy przeszeręgowań płacowych. Z kolei druga (tj. zależność służbowa) obejmuje upoważnienia do wydawania instrukcji i poleceń służbowych, wyznaczania kierunków działania i zadań organów podporządkowanych w ramach służby⁵. Centralizacja zatem opiera się na takim zorganizowaniu aparatu administracji, w którym organ niższego stopnia jest hierarchicznie podporządkowany organowi stopnia wyższego, a owa zależność podyktowana jest ustaleniami ustawowymi. Ponadto, co warto podkreślić, organy niższego szczebla charakteryzuje brak samodzielności oraz uzależnienie od organów szczebla wyższego⁶.

Z uwagi na przedmiot pracy o wiele istotniejsze jest jednak zjawisko decentralizacji administracji. W doktrynie przyjmuje się, iż administrację zdecentralizowaną znamionuje ustawowe domniemanie na rzecz samodzielności i niezależności jednostki zdecentralizowanej. Oznacza to wyeliminowanie podporządkowania hierarchicznego z układu stosunków z organami zwierzchnimi. Przez samodzielność rozumieć należy sytuację, w której jednostka zdecentralizowana nie może być adresatem instrukcji ani poleceń służbowych. Przez niezależność zaś – sytuację, w której jej decyzje nie mogą być uchylane lub zmieniane w trybie nadzoru. Domniemanie co do samodzielności i niezależności potwierdza się

⁴ P. Rączka, *Nadzór nad samorządem zawodowym*, Toruń 1999, s. 11 i n.

⁵ J. Filipek, *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne. Część I*, Kraków 1995, s. 79 i n.; por. też: T. Rabska [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 1, pod red. J. Starościaka, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 310.

⁶ P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa–Poznań 2012, s. 30.

w praktyce ustawowej w ten sposób, że wszelkie środki prawne, które organ nadzoru może zastosować, są w ustawie szczegółowo określone i ustanawiają wyjątek od zasady – wyjątek potwierdzający zasadę. Środki prawne nadzoru nie mogą być w żaden sposób interpretowane rozszerzająco. Ponadto jakkolwiek nadzór nad działalnością jednostki zdecentralizowanej może być prowadzony tylko pod kątem kryteriów legalności⁷.

Jak uważa E. Ochendowski, system administracji zdecentralizowanej polega na tym, że obok administracji rządowej istnieje szereg innych podmiotów, które wykonują administrację samodzielnie. Zalicza się do nich przede wszystkim związki publicznoprawne, czyli samorząd. Sformułowanie „samorząd” służyć ma oznaczeniu pewnego sposobu administrowania, a mianowicie: administracji sprawowanej samodzielnie przez związki publicznoprawne. W publicystyce i języku potocznym używa się określenia „samorząd” dla nazwania samego podmiotu administrującego⁸.

Jednym z zasadniczych podziałów decentralizacji⁹ jest wyszczególnienie decentralizacji terytorialnej i rzeczowej. Decentralizacja terytorialna polega na przeniesieniu zadań państwa z centrum na poszczególne jednostki terytorialne, powołane do ich wykonywania na określonym obszarze. O tworzeniu konkretnych podmiotów zdecentralizowanych decyduje podział administracyjny, a nie rodzaj przekazywanych zadań. Celem tego rodzaju decentralizacji jest wykonywanie określonego

⁷ J. Filipek, *op. cit.*, s. 80, zob. też: J. Boć [w:] *Administracja publiczna*, pod red. J. Bocia, Wrocław 2004, s. 185 i n.

⁸ E. Ochendowski, *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Toruń 2002, s. 227 i n.

⁹ W literaturze przedmiotu obok podziału decentralizacji na terytorialną i rzeczową przeprowadzony jest jeszcze jeden zasadniczy podział tego zjawiska: na decentralizację w znaczeniu funkcjonalnym oraz ustrojowym. W znaczeniu funkcjonalnym pojęcie decentralizacji jest używane na określenie wyznaczania przez normy prawne organowi będącemu na niższym szczeblu struktury organizacyjnej pewnej swobody, samodzielności w realizowaniu zadań. W znaczeniu ustrojowym istota decentralizacji polega na przekazaniu określonych zadań, które do tej pory były skupione w centrum, innym podmiotom zdolnym do ich skutecznej realizacji; szerzej na ten temat – zob. P. Rączka, *op. cit.*, s. 14 i n. oraz tegoż autora, *Działalność prawodawcza samorządów zawodowych w Polsce*, Toruń 2013, s. 29 i n., por. też: S. Piątek [w:] *Zarys prawa administracyjnego i nauki administracji*, pod red. Z. Rybickiego i S. Piątka, Warszawa 1988, s. 172.

wycinka administracji przez jednostki o mniejszym zasięgu terytorialnym. Typowym przykładem takiego rodzaju decentralizacji jest oczywiście samorząd terytorialny. Zdaniem P. Rączki: „Decentralizacją rzeczową jest natomiast decentralizacja nie ukierunkowana na przekazanie zadań o różnorodnym charakterze podmiotom o zasięgu mniejszym niż zasięg działania centrum, ale na przekazaniu pewnego stanowiącego określoną całość wycinka administracji podmiotom, które gwarantują ich lepsze wykonanie. (...) Celem tego rodzaju decentralizacji jest przekazanie podmiotom samodzielnym i niezależnym wykonywania określonego rodzaju funkcji państwa”. Przykładem decentralizacji rzeczowej są niewątpliwie samorządy zawodowe¹⁰.

2.2. Samorząd zawodowy

Gdy chce się właściwie zobrazować pojęcie samorządu zawodowego, w pierwszej kolejności niezbędne jest wyjaśnienie pojęcia „samorząd” i przedstawienie jego typologii.

Mimo iż funkcjonuje wiele definicji samorządu uznawanych przez przedstawicieli doktryny prawa administracyjnego, na potrzebę niniejszego opracowania posłużę się tą zaproponowaną przez T. Rabską, jako że definicja ta w mojej ocenie najpełniej oddaje istotę tego zjawiska. Otóż zdaniem autorki na pojęcie samorządu składają się następujące elementy:

- wyodrębniona grupa społeczna, określona przez prawo, której członkostwo powstaje z mocy prawa;
- mająca własną organizację, ustaloną w przepisach prawnych, o charakterze przedstawicielskim, pozostającą pod kontrolą tej grupy społecznej, która ją wybrała;
- powołana do wykonywania zadań administracji państwowej, w granicach przez prawo określonych, w sposób samodzielny, w formach właściwych dla administracji państwowej;

¹⁰ P. Rączka, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 26 i n.

- organizacja samorządu zbudowana jest na zasadzie decentralizacji; działając na podstawie prawa, pozostaje tylko pod nadzorem organów państwowych;
- organy samorządu, nie będąc organami administracji państwowej, wchodzi jednakże w skład jednolitego aparatu administracyjnego jako całości¹¹.

Precyzując pojęcie samorządu, możemy stwierdzić, że gdy podstawą wyodrębnienia grupy społecznej tworzącej samorząd jest zamieszkanie na wspólnym terenie, wówczas mamy samorząd terytorialny, zwany też komunalnym bądź powszechnym. Poza samorządem terytorialnym wyróżnić należy jeszcze samorząd specjalny, w skład którego wchodzi: samorząd zawodowy (jednoczący grupy społeczne wykonujące ten sam zawód), samorząd gospodarczy (łącający ludzi o wspólnych interesach gospodarczych, prowadzących działalność gospodarczą), samorząd wyznaniowy (łącający ludzi wspólnego wyznania religijnego) czy też samorząd narodowościowy (łącający ludzi przyznających się do tej samej narodowości)¹².

Pojęciem, które należałoby uściślić i które ma istotne znaczenie w kontekście dalszych rozważań, jest niewątpliwie pojęcie samorządu zawodowego.

Otóż, jak wcześniej zaznaczono, samorząd zawodowy jest jedną z rodzajowych odmian samorządu specjalnego. Można powiedzieć, iż samorząd zawodowy to organizacyjna forma zrzeszania się obywateli, ukształtowana na zasadzie więzi zawodowej, powstała celem reprezentowania ich interesów wobec instytucji państwa¹³.

Podstawą prawną do tworzenia samorządów zawodowych dla zawodów określanych mianem zawodów zaufania publicznego jest art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi: „W drodze ustawy można tworzyć

¹¹ T. Rabska, *op. cit.*, s. 349–350.

¹² E. Ochendowski, *op. cit.*, s. 229.

¹³ H. Zięba-Załużka, *Samorząd zawodowy w świetle Konstytucji RP*, M.Prawn. 2005, nr 10, s. 493.

samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”.

Z treści powyższej regulacji wynikają zatem dwie podstawowe funkcje samorządu zawodowego. Pierwsza z nich to reprezentowanie na zewnątrz osób wykonujących zawody zaufania publicznego, a więc reprezentowanie tych osób zarówno wobec obywateli i ich organizacji, jak i przed organami państwa. Druga funkcja zaś sprowadza się do starań o zapewnienie należytego wykonywania tych zawodów, zawsze podejmowanych jednak w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Trybunał Konstytucyjny w swym orzecznictwie wyraża pogląd, iż w obecnych warunkach ustrojowych obie ze wskazanych funkcji są jednakowo ważne, gdyż w demokratycznym i pluralistycznym społeczeństwie nie ma powodów, aby którejkolwiek z nich przyznawać pierwszeństwo. Podkreśla nadto, iż istota samorządu wyraża się w nałożeniu na niego obowiązku harmonijnego łączenia wymienionych funkcji¹⁴.

Kiedy określa się charakter podmiotowy samorządów zawodowych na podstawie art. 17 ust. 1 Konstytucji, należy zauważyć, iż są one organizacjami zrzeszającymi osoby wykonujące zawody zaufania publicznego. Samorząd taki zrzesza zatem osoby fizyczne wykonujące określoną działalność zawodową osobiście, co wyklucza skupienie w ramach samorządu osób prawnych¹⁵.

W literaturze przedmiotu jako główne cechy osób wchodzących w skład samorządu zawodu zaufania publicznego najczęściej wskazuje się:

- posiadanie wysokich kwalifikacji zawodowych (zarówno teoretycznych, jak i praktycznych);
- samodzielność i niezależność w wykonywaniu zawodu;
- intelektualny charakter czynności zawodowych;
- ochronę istotnych wartości interesu społecznego w wykonywaniu zawodu (tzw. misja społeczna zawodu);

¹⁴ Wyrok TK z dnia 22.05.2001 r., sygn. K 37/00, Dz.U. Nr 54, poz. 573.

¹⁵ H. Zięba-Załużka, *op. cit.*, s. 493.

- osobisty charakter stosunku łączącego osobę wykonującą taki zawód z jej klientami, oparty na zaufaniu;
- wypracowanie przez dane środowisko zawodowe norm etycznych czy deontologicznych, na podstawie których wykonywane są czynności zawodowe¹⁶.

Reasumując, podkreślić należy, iż głównym celem, który państwo chce osiągnąć w związku z powierzeniem swoich zadań samorządowi, jest efektywność, związana z uznaniem, że członkowie samorządu i jego organy potrafią szybciej, skuteczniej i taniej niż organy państwa wykonywać przekazane im zadania publiczne¹⁷. „Istotą samorządu zawodowego jest udzielona mu przez ustawodawcę samodzielność w zakresie organizacji wykonywania zawodu, określenia warunków jego wykonywania oraz kontroli należytego wykonywania zawodu”¹⁸.

3. Samorząd komorniczy – rys historyczny

Proces kształtowania się samorządności komorniczej rozpoczął się w Polsce na początku lat 80. XX w. To właśnie w tym okresie ruch samorządów zawodowych powoli się odradzał. Korzystając wówczas z okazji, jaką dało powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, także komornicy sądowi, wśród których kształtowała się idea samorządności, powołali do życia samodzielną organizację zawodową, mającą bronić ich interesów i reprezentować ich przed władzami – Krajową Komisję Komorników Sądowych. Jej pierwszym przewodniczącym został inicjator ruchu odnowy znanego jako ruch gorzowski – Zdzisław Pilkiewicz. W październiku 1980 r. w Gorzowie odbył się I Zjazd Komorników Sądowych¹⁹.

¹⁶ P. Rączka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych*, PPE 2006, nr 12, s. 89, por. też: K. Wojtczak [w:] *Rola materialnego prawa administracyjnego a ochrona praw jednostki*, pod red. Z. Leońskiego, Poznań 1998, s. 98.

¹⁷ M. Stahl, *Samorząd komorników i jego zadania w zakresie gromadzenia i przechowywania akt komorniczych. Zagadnienia administracyjnoprawne*, NC 2008, nr 6/145/253, s. 21.

¹⁸ J. Boć, *op. cit.*, s. 64.

¹⁹ I. Karpiuk-Suchacka, *Samorządność komornicza 1981–2006*, NC 2006, nr 8/110/218, s. 20.

W 1981 r. II Krajowy Zjazd Komorników Sądowych powołał Stowarzyszenie Komorników Sądowych²⁰ oraz wyłonił jego władze. Pomimo iż 13 grudnia 1981 r. wprowadzony został stan wojenny, który na długo zawiesił działalność wielu ówczesznie funkcjonujących stowarzyszeń, Stowarzyszenie Komorników Sądowych prowadziło działania zarówno organizacyjne, jak i koncepcyjne. Ich owocem było choćby czasopismo zawodowe „Currenda”, które zresztą towarzyszy komornikom od początku ich drogi do samorządu zawodowego. Pierwszy numer pojawił się w 1980 r. Początkowo „Currenda” ukazywała się dwa razy w roku, a od 1994 r. do dzisiaj (obecnie jako „Nowa Currenda”) funkcjonuje jako miesięcznik²¹.

Istotnym wydarzeniem na drodze do samorządności komorniczej było przyjęcie w 1991 r. Stowarzyszenia Komorników Sądowych w poczet Międzynarodowej Unii Komorników Sądowych z siedzibą w Paryżu. Pozwoliło to na zwiększenie poziomu orientacji w modelach egzekucji w krajach Unii Europejskiej oraz opracowanie sprawdzonych pod względem skuteczności rozwiązań prawnych²².

Realny proces zmian i dochodzenia do obecnie funkcjonującego modelu egzekucji rozpoczął się 15 lutego 1994 r., kiedy stowarzyszenie wystosowało treścią dezyderatu nr 1 rewolucyjne propozycje zmian dotyczących działalności komorników. Szły one w kierunku m.in. usamodzielnienia się komornika sądowego, zwolnienia go od administracyjnego zwierzchnictwa sądu i przejścia pod nadzór samorządu zawodowego, zwiększenia liczby komorników, gwarancji pełnego nadzoru judykacyjnego przez sąd, praktyki i egzaminu państwowego oraz permanentnych szkoleń komorników sądowych²³.

Działalność stowarzyszenia miała zatem kluczowe znaczenie dla zdobycia doświadczenia w pracy samorządowej. Co najważniejsze, pozwoliła na

²⁰ Szczegółowe rozważania na temat genezy, powstania i rozwoju Stowarzyszenia Komorników Sądowych – zob. T. Banach, *Samorząd jako wspólny dom*, NC 5/2012, s. 6–19.

²¹ I. Karpiuk-Suchcka, *op. cit.*, s. 22.

²² *Ibidem*, s. 24.

²³ *Ibidem*, s. 25.

zjednoczenie całego środowiska zawodowego, dając świadomość przynależności do pewnej grupy, oraz wytworzyła poczucie solidarności. Dzięki zdobytemu doświadczeniu udało się w 1998 r. sprawnie powołać centralne i lokalne władze samorządowe – Krajową Radę Komorniczą i rady izb komorniczych – organizować nabór kandydatów na komorników, uczestniczyć w pracach legislacyjnych, prowadzić doskonalenia zawodowe czy też dbać o etykę zawodową²⁴.

Obecną organizację i funkcjonowanie samorządu zawodowego komorników sądowych określa Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁵, a w szczególności jej rozdział II, zatytułowany *Samorząd komorniczy*.

4. Funkcje i zadania samorządu komorników sądowych

Utworzenie samorządu zawodowego przez Ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji jest niebagatelnym osiągnięciem ruchu samorządowego zapoczątkowanego w 1980 r. oraz wyrazem zaufania ze strony państwa. Zaufanie to przejawia się przede wszystkim w tym, iż państwo poprzez proces decentralizacji przekazuje samorządowi szczególnego rodzaju zadania publiczne. Charakter i rodzaj przekazywanych zadań normowany jest przepisami ustawy, w tym przypadku ustawy o komornikach sądowych i egzekucji²⁶.

W dalszej części opracowania zamierzam wyodrębnić i przeanalizować najistotniejsze z mego punktu widzenia zadania i funkcje samorządu komorniczego. Uwagę skupię także na wykazaniu pewnego rodzaju niedostatków w regulacjach prawnych dotyczących zakresu przekazanych samorządowi przez ustawodawcę kompetencji. W kilku przypadkach postaram się zarazem sformułować propozycję zmian obowiązującego stanu prawnego, które w większym stopniu uwzględnią istotę decentralizacji.

²⁴ *Ibidem*, s. 26–27.

²⁵ Dz.U. z 2015 r., poz. 790, t.j. ze zm. (dalej jako: u.k.s.e.).

²⁶ G. Pietrasik, *Cele i priorytety samorządu komorniczego*, NC 2006, nr 9/111/219, s. 22.

Zanim jednak przejdę do szczegółowych rozważań na temat funkcji i zadań samorządu, w pierwszej kolejności postaram się odpowiedzieć na podstawowe pytanie: dlaczego ustawodawca dla profesji komornika sądowego zdecydował się na powołanie samorządu zawodowego na podstawie art. 17 ust. 1 Konstytucji RP?

Po pierwsze, ustawodawca, posługując się kryterium „interesu publicznego”, ma pewną swobodę kreowania w drodze ustawy samorządów, których istnienie zaspokaja potrzebę sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem określonych zawodów. Wynika to z tego, iż posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem o tak nieprecyzyjnej treści jest działaniem zmierzającym do osiągnięcia pewnych celów pragmatycznych. Nie da się bowiem przewidzieć wszelkich okoliczności konkretnej sytuacji w ulegającej ciągłym zmianom rzeczywistości. Zatem pewna doza ogólności, w którą ustawodawca wyposaża część pojęć prawnych, powoduje, iż organ orzekający dysponuje większą swobodą w procesie decyzyjnym. Pozwala to na uelastycznienie procesu stosowania prawa, wymuszając niejako każdorazowe przeanalizowanie indywidualnego przypadku oraz wszystkich towarzyszących mu warunków i okoliczności²⁷. Jednakże, jak słusznie podkreśla W. J. Wołpiuk, owa swoboda ustawodawcy może być ograniczona, zwłaszcza w przypadku, gdy za istnieniem konkretnych samorządów zawodowych przemawiają ustalone w Konstytucji zobowiązania ciężące na państwie. Zaliczyć należy do nich przede wszystkim zobowiązania w zakresie ochrony życia i zdrowia oraz bezpieczeństwa osobistego i prawnego obywateli. Konieczne jest zatem istnienie samorządów zawodowych dla zawodów zapewniających bezpieczeństwo zdrowotne obywateli oraz profesjonalną obsługę prawną w zakresie realizacji wolności i praw jednostki ludzkiej²⁸. Zawód komornika sądowego niewątpliwie jest zawodem wypełniającym drugą

²⁷ A. Wilczyńska, *Interes publiczny w prawie stanowionym i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, PPH, nr 6/2009, s. 49.

²⁸ W. J. Wołpiuk [w:] *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu*, Warszawa 2002, s. 23.

z ww. funkcji, wobec czego istnienie samorządu zawodowego w przypadku tej profesji wydaje się niekwestionowalne.

Po drugie, zawód komornika sądowego z całą pewnością zaliczyć należy do zawodów zaufania publicznego. Przemawiają za tym takie względy, jak: posiadanie wysokich kwalifikacji zawodowych, konieczność stosowania się do norm deontologicznych czy realizowanie tzw. misji społecznej, znajdującej odbicie w ochronie praw stron postępowania egzekucyjnego. Jest to zawód, któremu powierza się zadania o szczególnie charakterze lub szczególnej doniosłości, jeśli wziąć pod uwagę troskę o realizację interesu nie tylko prywatnego, lecz także publicznego. Zatem utworzenie samorządu zawodowego jest konieczne ze względu na potrzebę sprawowania pieczy nad należytych jego wykonywaniem z uwagi na interes publiczny i jego ochronę²⁹.

Zakres przedmiotowy „pieczy” jest określony konstytucyjnym terminem „należyte wykonywanie zawodu”. Mówi on, że pieczą zostały objęte te czynności, które należą do zakresu zadań realizowanych w ramach wykonywania zawodu. Przesłanka interesu publicznego na gruncie art. 17 ust. 1 Konstytucji wyznacza cel i granice sprawowanej pieczy nad wykonywaniem zawodu³⁰.

Samorząd komorniczy, podobnie jak pozostałe samorządy zawodowe, wykonuje zadania mające na celu realizację funkcji określonych w art. 17 ust. 1 Konstytucji. Sprowadzają się one zarówno do zadań o charakterze publicznym, jak i do zadań mających charakter wewnątrzorganizacyjny.

Zauważyć przy tym należy, iż ustawodawca w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji nie wykorzystał wzorców, które występują na gruncie innych ustaw korporacyjnych, i nie zawarł w niej przepisu określającego w sposób szczegółowy zadań i funkcji samorządu komorniczego. Omówiony poniżej katalog kompetencyjny został wyprowadzony

²⁹ Szerzej na temat komornika jako zawodu zaufania publicznego – zob. K. Lubiński [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Warszawa 2013, s. 54–73, zob. też: K. Kosiński, *Komornik sądowy jako zawód zaufania publicznego*, PPE, nr 11/2015, s. 40–54, wyrok TK z dnia 3.12.2003 r., sygn. K 5/02, nr 212, poz. 2077: „(...) zawód komornika jest zawodem zaufania publicznego w rozumieniu art. 17 ust. 1 Konstytucji”.

³⁰ Wyrok TK z dnia 14.12.2010 r., sygn. K 20/08, Dz.U. Nr 244, poz. 1636.

z doktrynalnych założeń dotyczących samorządu zawodowego oraz regulacji poświęconych danym organom.

4.1. Reglamentacja działalności komorniczej

Zapewnienie właściwego wykonywania zawodu w państwie jest podstawową funkcją samorządów zawodowych. Jest ona na tyle istotna, na ile wykonywanie danego zawodu ma szczególne znaczenie społeczne³¹. Pamiętać bowiem należy, iż to właśnie w korporacjach zawodowych kształtowane są zasady uznawane w danym zawodzie za wartości. To samorzady zawodowe kreują oraz dbają o wizerunek profesjonalisty wykonującego swój zawód zgodnie z oczekiwaniami społecznymi i we wskazanym przez państwo obszarze. Zatem także ciężar odpowiedzialności za poziom i jakość uprawiania danej profesji spoczywa na władzach samorządowych³².

Aczkolwiek aby samorząd zawodowy mógł być w stu procentach odpowiedzialny za działania bądź zaniechania swych członków, niezbędne jest wyposażenie go w podstawowy środek służący realizacji tej funkcji, a mianowicie: w możliwość wydawania decyzji w przedmiocie stwierdzenia prawa do wykonywania zawodu.

Sama istota decentralizacji zakłada już bowiem konieczność przekazania samorządowi zawodowemu kompetencji oraz zadań o charakterze *stricte* publicznym, w tym władczych, sprawowanych wobec wszystkich osób wykonujących określony zawód zaufania publicznego. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego do takich kompetencji zaliczyć należy niewątpliwie decydowanie o prawie wykonywania określonego zawodu³³.

³¹ P. Rączka [w:] *Analiza i ocena ustawy komornikach sądowych i egzekucji*, pod red. K. Lubińskiego, Sopot 2000, s. 224.

³² K. Pol, *O samorządzie zawodowym zawodu zaufania publicznego*, NC 2005, nr 3/90/198, s. 78–79.

³³ Wyrok TK z dnia 22.05.2001 r., sygn. K 37/00, Dz.U. Nr 54, poz. 573.

Do nielicznych wyjątków w tym zakresie należy zawód komornika sądowego³⁴. Artykuł 11 ust. 1 u.k.s.e. stanowi, iż komornika powołuje Minister Sprawiedliwości na wniosek zainteresowanego, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej.

Wobec takiego stanu rzeczy można wysnuć wniosek, iż ustawodawca przekazuje samorządowi komorniczemu w kwestii powołania komornika funkcję wyłącznie doradczą. Jego udział w tej procedurze sprowadza się jedynie do wyrażenia opinii o kandydacie. Treść tej opinii nie ma charakteru wiążącego. Jak zaznacza WSA w wyroku z dnia 23 sierpnia 2006 r., sygn. VI SA/Wa 2154/05: „(...) opinie samorządu komorniczego są jednym z dowodów oceny przydatności kandydata do wykonywania zawodu komornika sądowego, nie są jednak dla Ministra wiążące”.

Do takiego rozwiązania należy się odnieść zdecydowanie krytycznie. Pamiętać bowiem trzeba, iż kompetencje, by stwierdzać prawo do wykonywania zawodu, w dużej mierze stanowią o randze samorządu. Już sama treść art. 17 ust. 1 mówi nam o „sprawowaniu pieczy nad właściwym wykonywaniem zawodu”. Jednakże do realizacji tego konstytucyjnego celu warunkiem *sine qua non* jest wyposażenie go w kompetencje władcze w kwestii powoływania jego członków.

Wyrażam pogląd, iż przekazanie kompetencji do powołania komornika sądowego wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości jest wyrazem zbyt daleko idącej ingerencji w autonomię samorządu zawodowego oraz jest niedostateczne w kontekście art. 17 ust. 1 Konstytucji RP.

Wydaje się zatem, że zasadne byłoby zaproponowanie regulacji, która w znacznym stopniu zwiększyłaby pozycję samorządu w procesie powołania. Dla zrealizowania tego celu trafne byłoby zastąpienie przepisu dotychczas obowiązującego przepisem:

„Art. (...). 1. Komornika powołuje Minister Sprawiedliwości w uzgodnieniu z radą właściwej izby komorniczej, na wniosek zainteresowanego”.

³⁴ Tożsama regulacja występuje przy zawodzie notariusza, zob. art. 10 § 1 Ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, Dz.U. z 2014 r., poz. 164, t.j.

Regulacja taka, co ważne, nie pozbawiałaby Ministra Sprawiedliwości prawa uczestnictwa w procesie powołania, a dzięki wprowadzeniu „proporcji” wzmocniłaby pozycję samorządu w tej procedurze.

Jak słusznie podkreśla NSA w wyroku z dnia 16 lutego 1994 r., II SA 1297/93: „Nie powinna być akceptowana w państwie taka interpretacja obowiązujących przepisów, która dopuszcza nałożenie na organizację samorządu zawodowego obowiązków w zakresie zapewnienia przez jego członków poszanowania prawa i rzetelności wykonywanych zadań, a jednocześnie pozbawia go realnego wpływu na to kto będzie jego członkiem”.

4.2. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych środowiska

Istotną funkcją samorządu komorniczego jest prowadzenie doskonalenia zawodowego. Pamiętać bowiem trzeba, iż do ustawowego obowiązku komornika należy podnoszenie kwalifikacji zawodowych³⁵. Odbywa się to głównie dzięki organizowaniu przez rady izb³⁶ doskonań zawodowych komorników (szkoleń, konferencji), na których poruszane są istotne problemy egzekucji sądowej. Wykładowcami na takich szkoleniach są wybitni znawcy prawa egzekucyjnego, profesorowie postępowania cywilnego, prawa administracyjnego, sędziowie oraz specjaliści prawa podatkowego³⁷. W doskonaleniach w zawodzie pomagają komornikom dwa czasopisma zawodowe – „Nowa Currenda” i „Przegląd Prawa Egzekucyjnego”³⁸ – oraz publikacje książkowe Currendy Sp. z o.o. „Nowa Currenda” odgrywa znaczącą rolę w informowaniu komorników o bieżących sprawach, problemach prawnych oraz praktyce egzekucyjnej

³⁵ Art. 16 ust. 1 u.k.s.e.

³⁶ Organizowanie doskonalenia zawodowego komorników należy do zakresu działania rad izb komorniczych, zob. art. 93 ust. 1 pkt 6 u.k.s.e.

³⁷ I. Karpiuk-SucHECKA, *Sprawozdanie KRK za lata 2002–2004*, NC 2006, nr 8/110/2018, s. 37.

³⁸ Wydawanie czasopisma zawodowego należy do zadań Krajowej Rady Komorniczej, zob. art. 85 ust. 1 pkt 13.

i sądowej, a także przyczynia się do integracji środowiska komorników sądowych³⁹. Kilka numerów tego czasopisma, dzięki staraniom Krajowej Rady Komorniczej, zostało wydanych w języku angielskim, francuskim i niemieckim, co spotkało się z dużym zainteresowaniem oraz uznaniem komorników w ponad 50 krajach⁴⁰. Zarówno „Przegląd Prawa Egzekucyjnego”, jak i „Nowa Currenda” – poprzez prezentowanie wysokiego poziomu materiałów – zyskały zasłużoną renomę i obecnie w znacznym stopniu pomagają komornikom w prawidłowym wykonywaniu ich działalności. Można zatem powiedzieć, iż działalność wydawnicza stała się niejako wizytówką samorządu w zakresie działalności edukacyjnej. Oprócz dwóch wyżej wspomnianych periodyków wydawane są liczne monografie, komentarze i zbiory orzeczeń, które czytane są nie tylko przez komorników, lecz także przez radców prawnych, adwokatów oraz sędziów. Dziedzina dotychczasowej działalności wydawniczej jest również opracowanie programów komputerowych dla kancelarii komorniczych i sądów. Wydawnictwo zajmuje się nadto kompleksowym wdrażaniem technologii internetowych ułatwiających komunikację między komornikami, samorządem oraz organami administracji⁴¹.

Elementem wyróżniającym samorząd komorniczy na tle innych samorządów jest niewątpliwie działalność Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego działającego przy Krajowej Radzie Komorniczej. Do jego zadań należą m.in. prowadzenie prac badawczych w zakresie prawa egzekucyjnego, opiniowanie projektów aktów prawnych, zajmowanie stanowisk w przedmiocie aktualnych problemów z zakresu egzekucji czy naukowe wspieranie działalności organów samorządu komorniczego⁴².

³⁹ I. Karpiuk-Sucheca, *Sprawozdanie...*, *op. cit.*, s. 65.

⁴⁰ Z. Knypl, Z. Merchel, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Wydanie V*, Sopot 2015, s. 666.

⁴¹ I. Karpiuk-Sucheca, *Sprawozdanie...*, *op. cit.*, s. 65–66.

⁴² Statut Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej, § 4, www.komornik.pl.

Ogół opisanych wyżej działań ma niebagatelne znaczenie dla podnoszenia rangi zawodu oraz uczestniczy w tworzeniu prawidłowej praktyki egzekucyjnej.

4.3. Tworzenie i kultywowanie etyki zawodowej

Etyka (gr. *ethos* – ‘zwyczaj, obyczaj’) to nauka o moralności. Jej zadaniem jest tworzenie uniwersalnych systemów myślowych, które pozwalają na wyprowadzenie z nich zasad moralnego postępowania. Przez moralność zaś rozumieć należy pewien zespół reguł postępowania, norm oraz wzorców, które – najprościej mówiąc – określają, co jest dobre, a co niewłaściwe⁴³.

Swoistego rodzaju odmianą etyki jest etyka zawodowa. Wyraża się ona poprzez zespół norm odpowiadających na pytanie, jak ze względów moralnych przedstawiciele danego zawodu powinni, a jak nie powinni się zachowywać⁴⁴. Nazywana bywa także deontologią zawodową przez wzgląd na postrzeganie jej jako zbioru obowiązków wiązanych z należytym etycznie wykonywaniem określonego zawodu⁴⁵.

Treść norm etycznych wyznaczana jest poprzez treść roli społecznej przypisywanej osobie wykonującej określony zawód. Zauważyć przy tym należy, iż artykułowanie zasad etycznych jest charakterystyczne tylko dla niektórych zawodów, zwłaszcza tych cieszących się szczególnym prestiżem społecznym. Do takich zawodów niewątpliwie należy zaliczyć zawody zaufania publicznego⁴⁶.

W przypadku tych zawodów obowiązek spisania norm etycznych regulowany jest przepisami prawa. Ustawy korporacyjne nakładają go na organy samorządów zawodowych, a zarazem dają im zadanie kontrolowania

⁴³ J. Piwowarski, *Etyka w administracji i jej źródła*, Kraków 2011, s. 182, zob. też: J. Płocka, *Kultura zawodu*, Toruń 2003, s. 98–99.

⁴⁴ I. Lazari-Pawłowska, *Etyka. Pisma wybrane*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 84.

⁴⁵ I. Bogucka [w:] *Etyka w administracji publicznej*, pod red. I. Boguckiej i T. Pietrzykowskiego, Warszawa 2012, s. 80.

⁴⁶ P. Łabaniec, *Etyka – Etyka Zawodowa – Prawo*, Prokurator 2002, nr 2, s. 24.

ich przestrzegania przez członków samorządu oraz wymierzania kar dyscyplinarnych w sytuacji ich łamania.

Wśród zawodów, dla których wprowadzony został obowiązek tego rodzaju, jest zawód komornika sądowego. W ustawie o komornikach sądowych i egzekucji ustawodawca zawarł legitymację dla Krajowej Rady Komorniczej do opiniowania zasad etycznych⁴⁷ oraz zobowiązał komorników do postępowania zgodnie z nimi⁴⁸. Korzystając z uprawnienia do „wyrażania opinii w sprawach etyki zawodowej”⁴⁹, Krajowa Rada Komornicza uchwaliła Kodeks Etyki Zawodowej⁵⁰, który jest podstawowym wyznacznikiem etyki komornika sądowego. Regulacje w nim zawarte wynikają z uniwersalnych norm etycznych oraz zasad etyki zawodowej prawników przyjętych w Unii Europejskiej i przystosowanych do zawodu komornika. Zgodnie z nimi komornik obowiązany jest wykonywać swe czynności według najlepszej woli i wiedzy, jak również z należytą uczciwością i bezstronnością, rzetelnością i sprawnością czuwać nad biegiem sprawy oraz informować klienta o jej postępach. Z zasad tych wynika także obowiązek pogłębiania wiedzy prawniczej oraz zachowania tajemnicy zawodowej w imieniu własnym i pracowników kancelarii. Stosunek komornika do kolegów winien być oparty na zasadzie lojalności, wzajemnej życzliwości, szacunku oraz na akceptowalnych w społeczeństwie formach dobrego wychowania. Uchybienie wzorcom etycznym stanowi naruszenie powagi i godności urzędu, za które komornik odpowiada dyscyplinarnie na podstawie art. 71 u.k.s.e.⁵¹

⁴⁷ Art. 85 ust. 1 u.k.s.e.

⁴⁸ Art. 16 ust. 1 u.k.s.e.

⁴⁹ Istnieje wątpliwość co do tego, że uprawnienie Krajowej Rady Komorniczej do „wyrażania opinii w sprawach etyki zawodowej”, wynikające z treści art. 81 ust. 1 pkt 5 u.k.s.e., może stanowić podstawę prawną do ustalania zasad etycznych bądź uchwalania aktów normatywnych zawierających te zasady. Problem ten został poruszony w referatach wygłoszonych podczas konferencji naukowej „Etyka zawodowa komornika sądowego”, która odbyła się 25.09.2015 r. w Warszawie. Uwagę zwrócono m.in. na wątpliwości związane z legitymacją organów samorządu zawodowego komorników sądowych do uchwalenia kodeksu etyki zawodowej oraz – co ważne – na to, czy uchwalone w Kodeksie Etyki Zawodowej zasady mogą stanowić podstawę do orzekania w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej.

⁵⁰ Uchwała Krajowej Rady Komorniczej z dnia 18.11.1998 r. (t.j. opublikowany uchwałą KRK nr 909/IV z dnia 8.02.2012 r.), dalej: Kodeks Etyki Zawodowej.

⁵¹ Przepisy: § 1, § 7, § 14, § 10, § 21, § 4 Kodeksu Etyki Zawodowej.

Kultywowanie etyki zawodowej jest niezwykle ważną funkcją samorządu, zwłaszcza samorządu prawniczego. Zawody prawnicze muszą bowiem cechować wysoki poziom kultury. W przypadku regulacji dotyczących etyki zawodu komornika sądowego zasadne byłoby wykorzystanie wzorców, które funkcjonują na gruncie innych ustaw korporacyjnych dotyczących zawodów prawniczych. W mojej ocenie postulować należałoby wprowadzenie podobnego rozwiązania jak w przypadku zawodu adwokata bądź radcy prawnego, zakładającego obowiązek włączenia etyki do ustawowych regulacji dotyczących egzaminu komorniczego⁵². Byłoby to o tyle istotne, o ile istniałaby pewność, iż dany kandydat na komornika ma właściwy poziom wiedzy w temacie etyki tego zawodu.

W świetle regulacji zawartej w art. 2 Konstytucji RP: „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”. Państwo prawne oznacza, iż organy władzy w swych działaniach muszą kierować się prawem⁵³. Komornik sądowy jest organem władzy publicznej⁵⁴, a zasady jego działania wynikają z przepisów. Jeśli więc założyć, że komornik w swych działaniach realizuje zadania stanowione prawem, zasadna jest kodyfikacja norm etycznych tego zawodu, wyrażająca się w języku obowiązków i zakazów. Pozwala to realizować zadanie stabilizowania odpowiedniego poziomu praktyki zawodowej poprzez wyznaczanie pewnego rodzaju standardów. Dzięki realizacji tego zadania samorząd przyczynia

⁵² Nowelizacja u.k.s.e. z dnia 24.05.2007 r., Dz.U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769, w treści art. 10 ust. 1 wprowadziła przepis o konieczności posiadania przez kandydata na komornika wykształcenia prawniczego, czym przesądziła o kwalifikowaniu komornika jako zawodu *stricte* prawniczego. Stąd zasadne jest wzorowanie się na dotyczących zawodów prawniczych regulacjach wynikających z innych ustaw korporacyjnych jako rozwiązaniach sprawdzonych. Zob. art. 78d ust. 1 Ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, Dz.U. z 2015 r. poz. 615, tj. ze zm., por. też: art. 36.4 ust. 1 Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, Dz.U. z 2016 r., poz. 233, t.j. ze zm., o postrzeganiu komornika jako samodzielnego zawodu prawniczego – zob. też: G. Sikorski, *Samorząd zawodowy komorników sądowych*, NC nr 2/2012, s. 34–48.

⁵³ Art. 7 Konstytucji RP.

⁵⁴ Zob. wyrok TK z dnia 3.12.2003 r., sygn. K 5/02, nr 212, poz. 2077: „(...) komornik jest organem władzy publicznej posiadającym własne kompetencje”.

się do wzrostu prestiżu zawodu oraz wpływa na budowę jego autorytetu w społeczeństwie, co w przypadku tej profesji ma ogromne znaczenie.

4.4. Nadzór samorządu nad komornikami

Kolejnym tradycyjnym zadaniem samorządu komorniczego jest czuwanie nad właściwym poziomem wykonywania zawodu poprzez sprawowanie nadzoru. Ustawodawca do tego zadania upoważnia Krajową Radę Komorniczą, która sprawuje nadzór nad komornikami niezależnie od nadzoru sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości i prezesów sądów⁵⁵. Przedmiotami nadzoru są: terminowość, rzetelność i skuteczność postępowania egzekucyjnego⁵⁶. Nadzór sprawowany jest przede wszystkim przez komorników wizytatorów, wyznaczanych spośród komorników, którzy są obowiązani dokonywać wizytacji w kancelariach danego okręgu⁵⁷. Polecenia oraz wnioski z wizytacji stanowią dla Krajowej Rady Komorniczej i rad izb komorniczych materiały do obowiązkowego, stałego szkolenia komorników⁵⁸.

Jako że ustawa określiła bardzo ogólnie zakres nadzoru, komornicy wizytatorzy działają na podstawie regulaminu wizytacji kancelarii komorniczych zatwierdzonego uchwałami Krajowej Rady Komorniczej, przewidującego szczegółowe zasady prowadzenia wizytacji kancelarii komorniczych⁵⁹.

Nadzór samorządowy nie może wkraczać w sprawy zastrzeżone dla nadzoru judykacyjnego, stąd ustawodawca upoważnia komorników wizytatorów do wystąpienia do sądu o wydanie zarządzenia w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego⁶⁰ w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości.

⁵⁵ Art. 61 ust. 1 u.k.s.e.

⁵⁶ Art. 65 ust. 3 u.k.s.e.

⁵⁷ Art. 65 ust. 2 u.k.s.e.

⁵⁸ Art. 70 u.k.s.e.

⁵⁹ Uchwała KRK z dnia 7.09.2011 r., nr 848/IV z późn. zm.

⁶⁰ Dz.U. z 2014 r., poz. 101, t.j ze zm., dalej: k.p.c.

4.5. Prawodawstwo wewnątrzsamorządowe

Do istoty konstytucyjnej instytucji samorządu zawodowego należy określony przepisami ustawy zakres samodzielności prawodawczej. Uprawnienia uchwałodawcze przewidziane przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji są niewątpliwie wyrazem tej samodzielności.

Unormowania tego typu służą głównie dookreśleniu regulacji ustawowych. Dzięki możliwości stanowienia prawa samorząd może np. wyznaczać standardy prawidłowego i przede wszystkim etycznego wykonywania zawodu czy wypełniać luki w regulacjach ustawowych dotyczących struktur samorządowych⁶¹.

Należy jednak pamiętać, iż samodzielność prawodawcza może być urzeczywistniana wyłącznie w granicach ustawowego porządku prawnego, w związku z czym i te przejawy działalności samorządu zawodowego są poddawane kontroli organów państwowych. Z tak rozumianą samodzielnością pozostają w sprzeczności takie działania normodawcze samorządu, które przekraczają zakres upoważnień prawotwórczych i są wykorzystywane do celów sprzecznych z interesem publicznym, a zwłaszcza te, które zmierzają do faktycznego derogowania przepisów ustawowych⁶².

4.6. Reprezentowanie interesów zawodowych swoich członków

Fundamentalne zadanie samorządu zawodowego, którego umocowanie wynika wprost z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, to reprezentowanie środowiska zawodowego. Organem samorządu zawodowego komorników sądowych, który względem tej korporacji ma charakter przedstawicielski, jest Krajowa Rada Komornicza⁶³. Reprezentuje ona komorników z jednej

⁶¹ P. Rączka, *Działalność...*, *op. cit.*, s. 13.

⁶² Wyrok SN z dnia 13.05.1999 r., sygn. III SZ 1/99, LEX nr 37288.

⁶³ Art. 83 u.k.s.e.

strony wobec innych organów należących do struktur państwa, z drugiej zaś – wobec społeczeństwa.

Do form reprezentacji zaliczyć należy m.in. opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących środowiska zawodowego, zajmowanie stanowiska w sprawach istotnych dla korporacji, współdziałanie z sejmem i senatem oraz organami administracji państwowej czy organizacjami naukowo-technicznymi⁶⁴.

Dzięki możliwości reprezentacji interesów zawodowych wobec organów państwa samorząd może w większym stopniu oddziaływać na interesujące go rozstrzygnięcia. Przez usytuowanie go jako ogniwa pośredniego ma możliwość łagodzenia bezpośredniego wpływu struktur państwa na poszczególne czynności zawodowe⁶⁵.

Warto zauważyć, iż według krytyków samorządów zawodowych głównym problemem, który zarysowuje się przy bliższym spojrzeniu na ich funkcjonowanie, jest brak równowagi między zabezpieczeniem interesu publicznego (funkcja ochronna) przy sprawowaniu pieczy nad wykonywaniem zawodów zaufania publicznego a partykularnymi interesami osób wykonujących te zawody (funkcja reprezentacyjna). W licznych przypadkach, jak twierdzą przeciwnicy idei samorządności, samorządy nawet wtedy, gdy pełnią istotne funkcje publiczne, stają się w coraz większym zakresie instrumentem obrony grupowych interesów. Sytuacja tego typu powoduje, iż w oczach opinii publicznej samorządy sprzeniewierzają się swoim funkcjom publicznym⁶⁶.

Z uwagi na powyższe pożądane jest, aby samorząd komorników sądowych, podobnie zresztą jak inne samorządy zawodowe, dokładał wszelkich starań, żeby funkcji reprezentacyjnej nigdy nie czynić funkcją nadrzędną. Jak podkreśla Trybunał Konstytucyjny w swym orzecznictwie, obie funkcje konstytucyjne są jednakowo ważne, gdyż

⁶⁴ J. Smaż, *Samorząd zawodowy inżynierów budownictwa jako samorząd zawodu zaufania publicznego*, Lublin 2013, s. 199.

⁶⁵ P. Rączka [w:] *Analiza...*, s. 231.

⁶⁶ Szerzej na temat głosów krytycznych w kwestii samorządów zawodowych – zob. J. Smaż, *op. cit.*, s. 287–290.

w demokratycznym i pluralistycznym społeczeństwie nie ma powodów, by którejkolwiek z nich przyznawać pierwszeństwo⁶⁷.

4.7. Prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego

Zadaniem, które niewątpliwie należy do istoty każdego samorządu zawodowego i nierozłącznie wiąże się z jego misją, jest sprawowanie sądownictwa dyscyplinarnego⁶⁸. Nie może bowiem istnieć samorząd, który nie mógłby sprawować pieczy nad respektowaniem zasad uczciwego, rzetelnego i zgodnego z regułami etyki zawodowej postępowania członków korporacji. Trudno nawet wyobrazić sobie sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu bez podstawowych instrumentów, które temu służą, a wewnątrzkorporacyjne postępowanie to bez wątpienia główny tego typu instrument⁶⁹.

Z reguły ustawy korporacyjne pozostawiają sądownictwo dyscyplinarne w całości w kompetencjach samorządu. Samorząd komorniczy stanowi w tym przypadku wyjątek. Ustawodawca bowiem zdecydował się na przekazanie sądownictwa dyscyplinarnego samorządowi tylko w pierwszej instancji. Sprawy dyscyplinarne w pierwszej instancji rozpoznaje zatem komisja dyscyplinarna, od jej orzeczeń zaś stronom przysługuje odwołanie do sądu okręgowego właściwego według siedziby kancelarii obwinionego komornika⁷⁰.

W mojej ocenie takiego rodzaju rozwiązanie uznać należy za nie-
trafne. Jak wyżej zaznaczono, sądownictwo dyscyplinarne ma pełnić konstytucyjną funkcję w zakresie pieczy nad należytym wykonywaniem obowiązków w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

⁶⁷ Wyrok TK z dnia 22.05.2001 r., sygn. K 37/00, Dz.U. Nr 54, poz. 573.

⁶⁸ TK w wyroku z dnia 8.12.1998 r., sygn. K 47/91, Dz.U. Nr 158, poz. 1043, podniósł, że realizacja normy zawartej w art. 17 ust. 1 Konstytucji następuje przez „określenie w przepisach prawa odpowiedzialności dyscyplinarnej, która tworzy funkcję ochronną i w ten sposób zapewnia członkom korporacji niezbędną swobodę i niezależność przy wykonywaniu zawodu”.

⁶⁹ J. Smaż, *op. cit.*, s. 188–189.

⁷⁰ Art. 75 ust. 1–2 u.k.s.e.

Odebranie go samorządowi komorniczemu, choćby w drugiej instancji, znacznie ogranicza możliwość sprawowania pieczy w rozumieniu art. 17 ust. 1 Konstytucji.

Poza tym oczywiste jest, iż osoby zasiadające w składach orzekających powinny doskonale orientować się w problematyce dotyczącej etosu zawodowego. Pożądane byłoby zatem przekazanie kompetencji w tym zakresie przedstawicielom tej samej profesji co obwiniony – czyli komornikom. Nikt bowiem nie orientuje się w problematyce środowiska zawodowego lepiej niż osoby z korporacji.

Rzecz jasna, najlepszym rozwiązaniem byłoby pójście za przykładem uregulowań innych ustaw korporacyjnych i przekazanie procedury dyscyplinarnej w pełni samorządowi komorniczemu. Jeśli jednak założyć, iż zdaniem ustawodawcy sądownictwo dyscyplinarne w drugiej instancji musi być sprawowane przez organ państwowy, należałoby postulować ewentualne zmiany przy uwzględnieniu tego modelu proceduralnego. Wydaje się zatem, że korzystnym rozwiązaniem byłoby pozostawienie sądownictwa dyscyplinarnego w drugiej instancji sądom okręgowym, jednakże z obowiązkowym udziałem w składach orzekających przedstawicieli samorządu komorniczego.

Takiego rodzaju rozwiązanie pozwoliłoby zachować stosowne wymogi z art. 17 ust. 1 Konstytucji, a równocześnie zapewniłoby sprawność i transparentność orzekania. Ponadto fakt zasiadania w jednym składzie orzekającym osób różnych profesji nie tylko pozwalałby zminimalizować ryzyko solidarności zawodowej, lecz także dawałby możliwość wymiany doświadczeń między reprezentantami różnych zawodów⁷¹.

4.8. Inne zadania

Katalog wyżej omówionych zadań i funkcji samorządu komorniczego nie jest zamknięty. Samorząd realizuje także wiele zadań mających

⁷¹ P. Czarnecki, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, s. 308–309.

charakter techniczno-organizacyjny. Zaliczyć do nich należy prowadzenie rejestru komorników, asesorów i aplikantów oraz rejestru kancelarii i ich siedzib. Uprawnienia w tym zakresie mają izby komornicze⁷².

Regulując kwestie organizacji samorządu oraz zakresu jego działania, ustawodawca powierzył mu także zadania związane bezpośrednio z wykonywaniem zawodu komornika sądowego. Przykładem niewątpliwie może być obowiązek budowania, wynajmowania i utrzymywania wspólnych pomieszczeń magazynowych i hal aukcyjnych oraz utrzymywania ciężkiego sprzętu transportowego⁷³.

5. Podsumowanie

Na zakończenie rozważań na temat samorządu komorniczego podkreślić należy, iż zakres przekazanych mu przez państwo zadań publicznych został ograniczony do minimum, a co za tym idzie – zakres możliwości sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu jest w kontekście art. 17 ust. 1 niedostateczny. Przejawia się to przede wszystkim w przekazaniu na poziom państwa niektórych kluczowych dla samorządów zawodowych funkcji, co uznać należy za zupełnie niezrozumiałe. Konstytucyjna zasada subsydiarności wyrażona w preambule zakłada bowiem, że państwo nie powinno wykonywać tych zadań publicznych, które mogą być realizowane w sposób bardziej czy nawet tak samo efektywny przez wspólnoty terytorialne lub zawodowe. Ustawodawca, decydując się na utworzenie samorządu zawodowego, powinien w myśl tej zasady przekazać mu możliwie jak najszerszy zakres zadań publicznych, a dopiero w momencie niewywiązywania się z obowiązków w sposób właściwy zastosować jako remedium ograniczenie zakresu powierzonej mu pieczy.

Sądownictwo dyscyplinarne oraz wydawanie decyzji w przedmiocie prawa do wykonywania zawodu są fundamentalnymi i kluczowymi zadaniami

⁷² Art. 93 ust. 1 u.k.s.e.

⁷³ Art. 85 ust. 1 u.k.s.e.

każdego samorządu zawodowego. Regulacje ustawowe z nimi związane winny być jak najbliższe idei samorządu, a nie z nią sprzeczne. Stąd zasadne jest postulowanie wzmocnienia pozycji samorządu komorniczego w tym zakresie poprzez stosowne zmiany w przepisach. Owo umocnienie pozycji leżeć powinno nie tylko w gestii korporacji, lecz przede wszystkim w interesie Rzeczypospolitej Polskiej jako demokratycznego państwa prawnego.

Niewątpliwą wadą regulacji ustawowej dotyczącej samorządu komorniczego jest również brak przepisu określającego zakres jego funkcji i zadań, co ma zastosowanie w innych ustawach korporacyjnych. Zasadne byłoby więc wykorzystanie wzorców, które występują na gruncie innych analogicznych regulacji, i utworzenie przepisu precyzyjnie określającego tę materię.

Mimo powyższych uwag uznać należy, iż powołanie samorządu zawodowego komorników sądowych było cenną decyzją ustawodawcy. W ramach przyznanych mu przez państwo uprawnień samorząd czuwa nad sumiennym wykonywaniem zawodu przez komorników oraz aktywizuje ich do ustawicznego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, czym przyczynia się do podnoszenia jakości podejmowanych czynności. Działania te są podstawowymi determinantami funkcjonowania samorządu zawodowego w demokratycznym państwie prawnym, w którym suwerenem władzy jest naród. A jak pisał É. Durkheim: „Naród może przetrwać tylko wtedy, kiedy między państwem a obywatelami istnieje wiele grup wtórnych, które są na tyle bliskie jednostkom, że wciągają je w swoją sferę działania, wprowadzając tym samym w ogólny strumień życia społecznego”⁷⁴.

⁷⁴ É. Durkheim, *O podziale pracy społecznej*, Warszawa 1999, s. 38.

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 75 zł brutto

Etyka zawodowa komornika sądowego

Andrzej Marciniak
redakcja naukowa

W abonamencie
książkowym

TANIEJ

56,25 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

Książka składa się z 13 rozdziałów i porusza zagadnienie etyki zawodowej zarówno w aspekcie ogólnym, jak i szczegółowym.

Wszystkie publikacje Wydawnictwa Currenda można zamówić pod adresem: www.sklep.currenda.pl

Recenzja monografii, *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod redakcją nauk. A. Marciniaka, Currenda 2016

Monografia *Etyka zawodowa komornika sądowego* pod redakcją prof. Andrzeja Marciniaka to jedna z najnowszych publikacji Wydawnictwa Currenda i Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej. Niewątpliwie poza sporem pozostaje fakt, że urzeczywistnienie norm etyki zawodowej ma pierwszorzędne znaczenie dla kształtowania się postawy komorników sądowych, ich rzetelności i tym samym oceny samorządu komorniczego.

Monografia składa się z trzynastu rozdziałów autorstwa zarówno teoretyków prawa, jak również praktyków. Rozdziały tworzą powiązane ze sobą, ale mimo wszystko autonomiczne części, aczkolwiek niewyodrębnione w samym układzie redakcyjnym spisu treści. Poprzedza je przedmowa autorstwa Marcina Borka i Rafała Fronczka, reprezentujących Krajową Radę Komorniczą, oraz Andrzeja Marciniaka – Przewodniczącego Rady Naukowej ONS przy KRK. Na część pierwszą dotyczącą zagadnień ogólnych (zadań państwa w kształtowaniu postaw moralnych, pojęcia etyki, w tym naturalnie etyki zawodowej) składają się: rozdz. 1 *Moralność. Państwo. Prawo* autorstwa Zbigniewa Raua; rozdz. 2 *Etyka. Koncepcje. Formy. Uwagi krytyczne z perspektywy filozofii prawa*

autorstwa Tomasza Bekrychta; rozdz. 3 *Funkcje i status kodeksów etyki zawodowej*, którego autorem jest Paweł Łabieniec. Część druga odnosi się do zagadnień o większym stopniu szczegółowości i tworzą ją następujące rozdziały: rozdz. 4 *Legitymacja organów samorządu komorniczego do uchwalenia kodeksu etyki zawodowej*, którego autorem jest Piotr Rączka; rozdz. 5 *Status deontologiczny komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego wykonującego zawód zaufania publicznego. Zagadnienia wybrane* autorstwa Grzegorza Ławnikowicza; rozdz. 6 *Wpływ postanowień Konstytucji RP na kształtowanie treści zasad etyki zawodu komornika sądowego* autorstwa Mariusza Jabłońskiego; rozdz. 7 *Zasady i konkurencja w służbie skuteczności. Główne problemy etyki zawodowej komornika sądowego* autorstwa Pawła Skuczyńskiego; rozdz. 8 *Komornik sądowy wobec standardów rzetelnego postępowania w sprawach cywilnych – wybrane zagadnienia* opracowany przez Kingę Flagę-Gieruszyńską i Aleksandrę Klich; rozdz. 9 *Teoria etyki komorniczej wobec założeń współczesnej etyki działalności gospodarczej* autorstwa Marcina Pieniążka; rozdz. 10 *Zasady uczciwej konkurencji zawodowej komorników sądowych* autorstwa Tomasa Piłata; rozdz. 11 *Etyka komornicza a prawo pracy* autorstwa Jakuba Steliny; rozdz. 12 *Naruszenie zasad etyki zawodowej komornika sądowego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej w orzecznictwie Komisji Dyscyplinarnej* autorstwa Mariusza Markowskiego i rozdz. 13 *Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego w praktyce* autorstwa Adama Łozowskiego.

Koncept redakcyjny opiera się na założeniu utrzymania równowagi między zagadnieniami natury ogólnej i uniwersalnej, a kwestiami bezpośrednio dotyczącymi etyki zawodowej komorników. Już na wstępie warto zaznaczyć, że powyższe założenie zostało zrealizowane z powodzeniem. Niejednokrotnie autorzy opracowań zaawansowanych teoretycznie pomijają zagadnienia praktyczne, a opracowania komentarzowe lub autorstwa praktyków z konieczności nie są wolne od rezygnacji z ważkich aspektów dogmatycznych. W recenzowanej monografii udało się osiągnąć równowagę między tymi dwoma tendencjami.

Na uwagę zasługuje spójność i komplementarność kolejnych rozdziałów, co powinno uczynić zadość oczekiwaniom Czytelników. Oceniana książka nie jest zbiorem artykułów zbieżnych ze sobą ze względu na znaczeniowo ogólny, wspólny temat, ale opracowaniem natury monograficznej. Układ tematyczny poszczególnych rozdziałów pozwala na zaznajomienie się z pojęciem i istotą etyki zawodowej w ogólności, a następnie ze specyfiką zagadnień szczegółowych etyki zawodu komornika, który z mocy ustawy ma status funkcjonariusza publicznego, organu pomocniczego sądu i jednocześnie prowadzi działalność na własny rachunek. Złożoność sytuacji ustrojowej komorników sądowych przekłada się na nieoczywistość oceny etycznej czynności wykonywanych w imieniu imperium władzy państwowej. Powinność władczego działania, sumiennego wykonywania nakazu wynikającego z orzeczenia sądu bywa ukierunkowana przeciwstawnie wobec dóbr samego dłużnika nacechowanych etycznie.

Monografia *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod redakcją prof. A. Marciniaka, stanowi ważne wydarzenie naukowe, ale, jak sądzę, nie jest to cel pierwszoplanowy Redaktora i Autorów recenzowanej monografii. Rozważania dotyczące etyki zawodowej nie znajdują swojej kulminacji w podkreślaniu wzniosłości zawartych w nich tez i sugestii. Ich celem jest wskazanie wartości chronionych przez system prawa i jednocześnie wzorca moralnego postępowania komornika w konkretnej sytuacji. Na tym tle ważne jest właściwe zrozumienie normatywności etyki zawodu komornika, która nie wyznacza bezdusznego schematu postępowania, ale wskazuje na hierarchię wartości czy też kryteria ich ważenia w codziennej praktyce.

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 149 zł brutto

Paweł Klecha, Maria Jaroch-Wąsowska

Egzekucja z nieruchomości – praktyczny komentarz

W abonamencie
książkowym

TANIEJ

104 zł brutto

25% rabatu
i wysyłka gratis!

Pierwsza na rynku
publikacja, która łączy
omówienie kodeksowej
problematyki egzekucji
z nieruchomości
z możliwym
w określonym układzie
egzekucji zagadnieniem
podatku VAT od
licytacyjnej sprzedaży
nieruchomości.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 299 zł brutto

METODYKA PRACY KOMORNIKA SĄDOWEGO

REDAKCJA
ANDRZEJ MARCINIAK
MONIKA MICHALSKA-MARCINIAK

I WYDANIE
2015

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

225 zł brutto

25% rabatu
i wysyłka gratis!

 CURRENDA

Oddajemy do rąk
Czytelników pierwsze
wydanie Metodyki.
Na treść tego
opracowania składają
się przede wszystkim
zasady postępowania
komornika sądowego
uregulowane
w Kodeksie
postępowania
cywilnego.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Specjalna oferta dla prenumeratorów
„Przeglądu Prawa Egzekucyjnego”

Cena katalogowa: 59 zł brutto

Unia Europejska w roli gwaranta i promotora praw podstawowych

Dagmara Kornobis-Romanowska
redakcja naukowa

PROMOCJA

44,25 zł brutto
25% rabatu

 CURRENDA

Czytelnik otrzymuje kompetentnie przeprowadzoną analizę teorii i praktyki funkcjonowania Unii Europejskiej w obszarze praw podstawowych.

Zmówienia na tę publikację należy składać na adres:
marketing@currenda.pl,
podając kod **UE25**.

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 6/2016

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przeglad
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 730 egz.